

Kulturna sadašnjost Vinkovaca kroz objektiv

Božić, Ana

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:830864>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-07**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU
ODSJEK ZA KULTURU, MEDIJE I MENADŽMENT
SVEUČILIŠNI DIPLOMSKI STUDIJ MENADŽMENT U KULTURI I
KREATIVNIM INDUSTRIJAMA

ANA BOŽIĆ

**KULTURNA SADAŠNJOST VINKOVACA KROZ
OBJEKTIV**

DIPLOMSKI RAD

MENTOR:

izv. prof. dr. sc. Damir Šebo

KOMENTOR:

prof. art. Davor Šarić

Osijek, 2024.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Ana Božić potvrđujem da je moj diplomski rad
pod naslovom Kulturna sadašnjost Vinkovaca kroz objektiv

te mentorstvom izv. prof. dr. sc. Damira Šebe

rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanove.

U Osijeku, 30. rujna 2024.

Potpis

SAŽETAK

Kultura se svrstava u jedan od ključnih čimbenika stvaranja identiteta određenog naroda ili mjesta. Također, veliku ulogu ima u stvaranju društvenog i gospodarskog života grada Vinkovaca. Vinkovci su smješteni na sjevernom rubu Bosutske nizine, danas su najveći grad istočne Slavonije i zapadnog Srijema. Vinkovci, kao naseljeno područje, postoje više od 8000 godina što ih čini najstarije naseljenim područjem u ovom dijelu Europe. Povijest ovog grada, njegovo kulturno značenje i razvoj doprinose stvaranju same slike života u gradu, ne samo od strane stanovništva drugih mjesta, već i samih Vinkovčana. Kako bi postali svjesni svoje povijesti, identiteta i stvaranja, potrebna je edukacija i stvaranje novih projekata u segmentu kulturnog razvoja. Modernije vrijeme sa sobom donosi razne promjene u gospodarskom, društvenom, ali i kulturnom smislu. Brzim razvojem digitalizacije kultura svoje oblike predstavljanja modernizira upravo na način koji je brz i efikasan, posebno generacijama novijeg doba. Kultura Vinkovaca, iako se kontinuirano mijenja, zadržava svoj identitet i vrijednost. Manifestacije, umjetnost i umjetnici, arhitektura i brojne druge vrijednosti stvaraju kulturni identitet Vinkovaca, a ono što je zaista potrebno da se isti prepozna jesu kvalitetni kulturni projekti.

Ključne riječi: *Vinkovci, kultura, povijest, sadašnjost, identitet*

ABSTRACT

Culture is classified as one of the key factors in creating the identity of a certain nation or place. It also plays a major role in creating the social and economic life of the town of Vinkovci. Vinkovci is located on the northern edge of the Bosut plain, today it is the largest town in eastern Slavonia and western Srijem. Vinkovci, as an inhabited area, has existed for more than 8,000 years, which makes it the oldest inhabited area in this part of Europe. The history of this city, its cultural significance and development contribute to the creation of the very image of life in the city, not only by the population of other places, but also by the people of Vinkovci themselves. In order for them to become aware of their history, identity and creation, education and the creation of new projects in the segment of cultural development are needed. modern times bring with them various changes in the economic, social and cultural sense. With the rapid development of digitization, culture is modernizing its forms of representation precisely in a way that is fast and efficient, especially for the generations of the recent era. The culture of Vinkovci, although continuously changing, retains its identity and value. Manifestations, art and artists, architecture and numerous other values create the cultural identity of Vinkovci, and what is really needed to recognize it are quality cultural projects.

Key words: *Vinkovci, culture, history, present, identity*

SADRŽAJ

1. UVOD	6
1.1. PROBLEM, PREDMET I OBJEKT ISTRAŽIVANJA	6
1.2. HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA	2
1.3. SVRHA I CILJ ISTRAŽIVANJA	2
1.4. ZNANSTVENE METODE	2
1.5. STRUKTURA DIPLOMSKOG RADA	3
2. URBANISTIČKI RAZVOJ VINKOVACA	4
2.1. CIBALAE	4
2.2. VOJNA KRAJINA	5
2.3. RAZVOJ VINKOVACA	6
2.4. ARHITEKTURA GRADA VINKOVACA	7
2.5. KULTURNE USTANOVE GRADA VINKOVACA	10
2.5.1. Kulturne manifestacije Vinkovaca - <i>Vinkovačke jeseni</i>	10
2.6. VINKOVAČKI MEDIJI	12
3. ŽELJEZNIČKI KOLODVOR VINKOVCI	15
3.1. POVIJESNI UVOD	15
3.2. VINKOVAČKI KOLODVOR U SVJETSKOJ KNJIŽEVNOSTI	16
3.3. VINKOVAČKI KOLODVOR U NACIONALNOJ KNJIŽEVNOSTI	17
3.4. VINKOVAČKI KOLODVOR U LOKALNOJ KNJIŽEVNOSTI	17
3.5. VINKOVAČKI KOLODVOR U KAZALIŠTU	18
3.6. VINKOVAČKI KOLODVOR U DOKUMENTARNOM FILMU	18
3.7. VINKOVAČKI KOLODVOR I GLAZBA	19
4. VINKOVČANI	20
4.1. SPOMEN-PLOČE - ZASLUŽNI POJEDINCI	20

4.2. SPOMEN-PLOČE - USTANOVE, UDRUGE, DRUGE ORGANIZACIJE I JAVNI PROSTORI	24
4.3. SPOMEN-PLOČE - PALI U DOMOVINSKOM RATU	26
4.4. ODABRANI UMJETNICI VINKOVACA 20. STOLJEĆA	27
4.5. ODABRANI UMJETNICI DANAŠNJIH VINKOVACA	27
4.6. KULTURNI PROJEKTI MLADIH VINKOVČANA	30
5. KULTURA SPORTA U VINKOVcima	32
5.1. GIMNASTIKA	32
5.2. BICIKLIZAM	34
5.3. NOGOMET	35
5.3.1. Hrvatski nogometni klub - <i>Cibalia</i>	36
6. VINKOVAČKE KULTURNE ZANIMLJIVOSTI	38
7. KULTURNA SADAŠNJOST VINKOVACA KROZ OBJEKTIV	43
8. ZAKLJUČAK	49

1. UVOD

Uvod diplomskog rada se sadrži od problema, predmeta i objekta istraživanja, hipoteze istraživanja, svrhe i ciljeva istraživanja, korištenih znanstvenih metoda te strukture diplomskog rada.

1.1. PROBLEM, PREDMET I OBJEKT ISTRAŽIVANJA

Mjesta i gradovi kojima je kultura jedna od značajnijih obilježja i karakteristika, uz pomoć digitalizacije i društvenih mreža uvelike mogu stvoriti prepoznatljivu kulturnu sliku. Grad Vinkovci, najstarije naseljeno područje u Europi, sa sobom donosi kulturna nasljeđa koja danas ne samo da znače njihovim građanima, nego služe u predstavljanju grada na nacionalnoj i svjetskoj razini. Kako bi se kultura grada Vinkovaca i dalje razvijali i očuvala, potrebna su određena financijska sredstva i dobronamjerne organizacije razvijanja istih. Budući da se Vinkovci nalaze u najnerazvijenijoj županiji Republike Hrvatske, postavlja se problem istraživanja diplomskog rada: očuvanje i razvijanje kulturne baštine uz edukaciju mladih Vinkovčana i rad na pojačanoj svjesnosti okoline u kojoj žive. Iz problema istraživanja proizlazi predmet istraživanja: u radu se analizira i uspoređuje kako danas Vinkovci žive svoju kulturu, je li ju žive i na koji način. Objekti istraživanja: kulturna dobra grada Vinkovaca.

1.2. HIPOTEZE ISTRAŽIVANJA

Za potrebe ovog rada postavljaju se tri glavne hipoteze:

H1: Vinkovci su grad u kojemu je kultura simbol društvenog i gospodarskog života.

H2: Kulturna arhitektonska ostavština grada Vinkovaca imaju svoju jednaku namjenu od početka postojanja do danas.

H3: Vinkovački kolodvor, poznat kao *Štajga*, ima veliki kulturni značaj za Vinkovčane.

1.3. SVRHA I CILJ ISTRAŽIVANJA

Svrha istraživanja za ovaj rad je predstavljanje odabranih značajnih kulturnih segmenata grada Vinkovaca, pobliže ih opisati u povijesnom i predstaviti u suvremenom kontekstu. Također, osim teorijskog dijela, postoji i dio poglavlja pod naslovom Suvremeni kontekst kako bi se opisala sadašnja namjena i način konzumiranja navedene vrste kulture. Osim teorijskog dijela usporedbe povijesti Vinkovaca i sadašnjosti, za potrebe detaljnijih rezultata,

provedena su istraživanja kroz vlastite fotografije napravljene usporedno s pronađenim povijesnim fotografijama tadašnjeg izgleda grada. Ideju fotografija i načina izvedbe donosi autorica rada, dok praktični dio fotografije i uređenje istih odrađuje vinkovačka fotografkinja Stella Mešić. Cilj istraživanja je ista odabrana kulturna dobra analizirati, predstaviti njihovu sadašnju namjenu i svrhu, te kao zaključak utvrditi kako Vinkovčani žive istu navedenu kulturu.

1.4. ZNANSTVENE METODE

Metode istraživanja korištene za ovaj rad su:

- Metoda analize - prilikom istraživanja, složena tematika je razdijeljena na više jednostavnijih dijelova.
- metoda sinteze - Radi velikog broja kulturnih dobara, kako materijalnih tako i nematerijalnih, potrebno je metodom sinteze omogućiti da se čitajući rad upoznaju najvažnije činjenice u obliku zaključka.
- Deskriptivna metoda - pri istraživanju rada opisuje se kultura grada.
- Povijesna metoda - kako bi došlo do upoznavanja važnosti kulture Vinkovaca, potrebno je ući i istražiti njezinu povijesnu komponentu pronađenu u različitim znanstvenim radovima i navedenoj literaturi.
- Metoda intervjua - dio poglavlja *Suvremeni kontekst* je obrađen uz intervjue pojedinih ključnih ljudi u tom području ispitivanja.
- Komparativna metoda - osim teorijskog dijela, koriste se fotografije napravljene za potrebe ovog rada kako bi se usporedila povijest i sadašnjost kulture Vinkovaca.

1.5. STRUKTURA DIPLOMSKOG RADA

Diplomski rad se sastoji od ukupno sedam poglavlja s uvodom i zaključkom. Drugo poglavlje pod nazivom URBANISTIČKI RAZVOJ VINKOVACA spominje prapovijesne i povijesne političke, kulturne i društvene informacije Vinkovaca koje su danas kulturološki značajne. Poglavlje VINKOVAČKI KOLODVOR govori o jednom od najvećih kulturoloških ponosa Vinkovčana – gradski željeznički kolodvor. Poglavlje VINKOVČANI predstavlja odabrane Vinkovčane značajnog utjecaja na razvoj grada kroz povijest, ali i današnjicu. KULTURA SPORTA VINKOVACA u sebi sadrži usporedne podatke o osnivanju sportskih klubova u Vinkovcima, važnosti sporta općenito, ali posebno za maleni grad poput Vinkovaca. Istraživački dio kroz fotografiju se obrađuje u poglavlju KULTURNA SADAŠNJOST

VINKOVACA KROZ OBJEKTIV kako bi se sam rad zaključio s fotografijama umjetnice Stelle Mešić, idejom autorice rada. Zadnje poglavlje prije ZAKLJUČKA je popraćeno tablicom i naslovom VINKOVAČKE ZANIMLJIVOSTI I TOPONIMI. Kroz tablicu su prikazane odabrane zanimljivosti koje Vinkovce čine Vinkovcima, barem u pogledu njihovih građana.

2. URBANISTIČKI RAZVOJ VINKOVACA

Vinkovci su smješteni na sjevernom rubu Bosutske nizine, danas su najveći grad istočne Slavonije i zapadnog Srijema. Vinkovci, kao naseljeno područje, postoje više od 8000 godina što ih čini najstarije naseljenim područjem u ovom dijelu Europe. Povijest grada prati se još od vremena neolitika kada se pojavljuju nositelji tzv. starčevačke kulture.

2.1. CIBALAE

U zadnjoj četvrtini, 8. godine pr.Kr., ovaj je kraj postao dio Rimskog Carstva. Cibalae, naziv za tadašnje mjesto na prostoru današnjih Vinkovaca, bile su manje naselje, nastale na prostoru ranije pretpovijesnih naselja, a ime dobivaju prema rimskom nazivu za brežuljak (Hotel Slavonija). S vremenom su postale značajnije rimsko središte gdje su se ujedno rodila i dva rimska cara – Valens i Valentijan (Grgurovac, 2012).

Na položaju današnjeg hotela Slavonija u Vinkovcima 1977. godine vodila su zaštitna iskopavanja. Iskopavanja su se već smatrala završenim, no, tijekom proljeća 1978. morala su se, radi naknadnih promjena na projektu hotela, kopati još dva proširenja (Durman 2009).

Tom je prilikom otkrivena podnica kuće iz razdoblja vučedolske kulture zajedno s jamom koja je do trenutka zatrpavanja služila kao podrum te kuće, a kasnije kao prostor za odlaganje otpada. “Kuća i jama ljevača bakra, već je vidljivo po položaju u naselju, pripadale su statusno povlaštenoj osobi” (Durman 2000, 92). Na dnu jame pronađene su, među ostalim, tri posebno ukrašene posude: amforica, “kadionica” i lonac. Pronađeni lonac bio je Orion, najstariji indoeuropski kalendar.

Kalendar je 1998. godine dešifrirao arheolog Aleksandar Durman te je proglašen najstarijim indoeuropskim kalendarom. Posudu moguće je vidjeti u Gradskom muzeju, a u turističke svrhe, podnica pješačke zone u Vinkovcima ukrašena je simbolima ovog kalendara (Ćirić 2015). Uvođenjem tog sadržaja “gradska jezgra pretvorena je u jedinstven urbanarhitektonski i kulturološki prostor” (Ćirić 2015, 153).

2.2. VOJNA KRAJINA

U 11. stoljeću se uz ranoromaničku crkvu sv. Ilije razvilo istoimeno naselje s kojim započinje povijest današnjih Vinkovaca. U 15. i 16. stoljeću usporedno s nazivom Sv. Ilija javio se i naziv Vinko, Wynkocz, Winkowcze, Winkoftzi i Vinkovci (Ćirić 2015).

Tursko doba trajalo je između 1526. i 1536. godine, od osvajanja do 1691. godine. Grad Vinkovci u tom prijelomnom razdoblju nemaju veći značaj, a geografski su smješteni u sjedištu nahije Ivankovo i kadiluka Nijemci. Za to vrijeme i Sentilijci i Vinkovčani, prema Bartolu Kašiću (1987.), kao većinski katolici 1612. godine, potpali su pod kalvinski utjecaj i znatan broj stanovništva prigrlio je tu vjeru, a preostali katolici premješteni su u župu u Ivankovo. Godine 1699. mirom u Sremskim Karlovcima, Slavonija je odahnula od turskog napadača.

Godine 1750. Vinkovci postaju središte 7. brodske pukovnije i 9. satnije, a status vojnog komuniteta dobili su 1765. godine. U tom razdoblju nastala je i nova gradska jezgra s današnjim zgradama Muzeja grada Vinkovaca, Turističke zajednice grada Vinkovaca, Galerije Slavka Kopača itd. koji danas čine središte grada Vinkovaca.

Godine 1755. crkva na Meraji¹ posvećena svetom Vinku i svetom Iliji, imala je drveni strop i oltare posvećene Blaženoj Djevici Mariji i Svetom Antunu Padovanskom. Crkva je imala i tri kapelice pa su Vinkovčani, osim izgradnje još jedne kapelice, poželjeli izgraditi novu crkvu koja je bila završena 1777. godine. Prema tome, Vinkovci od godine 1780. imaju dvije crkve; ona starija, crkva svetog Ilije i nova, crkva svetog Ivana Nepomuka, današnja crkva svetih Euzebija i Poliona, Vinkovčanima poznata kao i *Velika crkva*.

2.3. RAZVOJ VINKOVACA

Najznačajnije godine za grad Vinkovce su svakako bile 1779. i 1780. kada djeluje Viša latinska škola koja je od 1792. godine imala status Prve gimnazije. Uskoro jača kulturni i društveni život grada Vinkovaca i osnivaju se razna društva, škole, budi se i jača nacionalna svijest. Iako su Vinkovci u Drugom svjetskom ratu doživjeli ratna razaranja, i dalje ostaju kulturno, administrativno i privredno središte povećavajući broj stanovnika sve do Domovinskog rata 1991. godine.

¹ Najstariji sakralni spomenik u Vinkovcima je crkva sv. Ilije na Meraji. Početkom 14. stoljeća, na dijelu temelja ranije romaničke crkvice, izgrađena je gotička jednobrodna crkva. (prema: [Visit Vukovar Srijem • Gradovi \(srijem-slavonija.eu\)](http://VisitVukovarSrijem.Gradovi(srijem-slavonija.eu)), posjećeno: 16.8.2024.)

Tijekom Domovinskog rata, u razdoblju od 1991. do 1993. grad i njegova okolica doživjeli su teža razaranja nego u oba svjetska rata zajedno. Mnogi stambeni, gospodarski i javni pogoni i zgrade sa spomeničkom vrijednosti uništene su kao i određene građevinske nastambe. Broj ljudskih žrtava je daleko najveći gubitak toga vremena. Nakon rata Vinkovci su gotovo u potpunosti obnovljeni i život u gradu je normaliziran. Vizura grada svake se godine obogaćuje, a gradske vlasti znatno ulažu u objekte kulture i sporta (Ćirić 2015).

2.4. ARHITEKTURA GRADA VINKOVACA

Arhitektura grada Vinkovaca predstavlja lokalnu materijalno kulturnu baštinu. Iako arhitektura Vinkovaca nema jednaku namjenu kao što je imala pri gradnji i svojim počecima postojanja, danas se velikom većinom koriste u današnje potrebne svrhe.

U Tablici 1. prikazan je popis odabrane arhitektonske baštine Vinkovaca postavljene prema vremenskom razdoblju gradnje. U tablici prema prvim informacijama se može saznati njihova prvotna namjena, a u drugom dijelu *Suvremenog konteksta* opisana je njihova namjena današnjeg vremena.

Tablica 1. Odabrana arhitektura grada Vinkovaca

Crkva sv. Ilije na Meraji	Najstariji sakralni spomenik u Vinkovcima je crkva sv. Ilije na Meraji. Početkom 14. stoljeća, na dijelu temelja ranije romaničke crkvice, izgrađena je gotička jednobrodna crkva. Dijelovi temelja prve crkvice mogu se vidjeti i danas. Kroz povijest je crkva mijenjala izgled, ali i funkcije – prvotno je, do kraja 18. stoljeća, služila kao sakralni objekt, potom ju je koristila vojska, jedno je vrijeme bila i skladište². <i>Suvremeni kontekst</i> Danas služi u galerijske svrhe te je poznata kao Galerija fotografije Meraja.
Crkva svetih Euzebija i Poliona, <i>Velika crkva</i>	Druga crkva sagrađena u Vinkovcima 1777. godine, nosila je naziv Crkve sv. Ivana Nepomuka. Kroz povijest se mijenjala fizički u interijernom smislu. Obojena stakla crkve darovana od strane Vinkovčana, kao i prikaz Križnog puta u dvorišnom dijelu crkve.

² Prema: [Visit Vukovar Srijem • Gradovi \(srijem-slavonija.eu\)](http://VisitVukovarSrijem.Gradovi(srijem-slavonija.eu)) (Posjećeno: 16.8.2024.)

	<i>Suvremeni kontekst</i> Danas, crkva svetog Ivana Nepomuka je pod nazivom Župa svetih Euzebija i Poliona, Vinkovčanima najpoznatija kao <i>Velika crkva</i>.
Gimnazija	Zgrada vinkovačke gimnazije sagrađena je u 19. stoljeću u duhu historicizma. Svoju funkciju nije mijenjala, samo je kratko u vrijeme Prvog svjetskog rata služila kao vojna bolnica. Kasnije, 1916. vraća se i ostaje u funkciji kao gimnazija. <i>Suvremeni kontekst</i> Vinkovačka gimnazija je danas i dalje prvotni odabir pri upisu u srednju školu u Vinkovcima. Sa svojim učenicima i profesorima, Vinkovcima donosi zapanjujuće rezultate učenika. Ispred gimnazije, nalazi se korzo popločen motivima kalendara Orion što ju čini još više atraktivnom građevinom.
Zgrada nekadašnje Brodske imovine općine	Kompleks nekadašnje Brodske imovne općine u centru Vinkovaca sastoji se od dvije zgrade: upravne zgrade smještene na uglu glavnog vinkovačkog trga i susjedne Zvominirove ulice te najamne stambeno – poslovne zgrade. Brodska imovina je jedno vrijeme služila i kao vinkovačka Ekonomska škola. <i>Suvremeni kontekst</i> Brodska imovina općine danas je u funkciji Hrvatskih šuma. U podnožju Zvonimirove ulice nazale se ugostiteljski objekti, prostori dentalne medicine te gradske uprave.
Gradski muzej Vinkovci	Zgrada gradskog muzeja se izgradila kao vojno upravna zgrada sve do 1950. godine kada postaje i ostaje Gradski muzej Vinkovci. <i>Suvremeni kontekst</i> Gradski muzej Vinkovci danas nudi razne aktivnosti, posebno za vrijeme manifestacije Vinkovačke jeseni. Osim aktivnosti, muzej sadrži materijalna kulturna dobra i razne informacije o kulturi, povijesti i životu Vinkovaca.
Gradski sud	Prizemnica je podignuta u 18. st. Mijenjala je svoju funkciju pa je tako u zgradi bio kapetanov stan za vrijeme Vojne krajine. Također, tamo je boravio kapetan 9. satnije 7. Brodske pukovnije.

	<i>Suvremeni kontekst</i> Danas je zgrada općinskog suda.
Galerija likovnih umjetnosti 'Slavko Kopač'	Građevina je građena na prijelazu iz 18. u 19. st. za funkciju stana bojnika. <i>Suvremeni kontekst</i> Danas, galerija je u stanju obnove. Nosi ime po vinkovačkom umjetniku Slavku Kopaču.³
Rodna kuća Ivana Kozarca	Rodna kuća smještena je u najstarijem dijelu Vinkovaca - Krnjašu. U njoj je rođen i život je proveo književnik Ivan Kozarac. <i>Suvremeni kontekst</i> Prilikom rušenja stare kuće kako bi danas postojala replika, pronađeno je 11 grobova. Sukladno tom nalazištu, osim moguće posjete rodne kuće književnika, Vinkovčani i posjetitelji mogu vidjeti replike istih grobova i pronađenih posuda iz tog povijesnog vremena.

Izvor: izrada autorice (prema: Filipović, 2010)

2.5. KULTURNE USTANOVE GRADA VINKOVACA

Vinkovci su grad koji odiše dugom i bogatom kulturom, njezinim stvaranjem i isto tako, razvijanjem. Za vrijeme svoje povijesti, grad Vinkovci su dali velika u svim područjima umjetnosti. Danas, kroz kulturne ustanove istim tim velikanima, pa i događajima, materijalnom baštinom daje se na važnosti i šalje poruka očuvanja takvog blaga. Nadalje, kad je u pitanju briga o kulturnim dobrim, značajna je uloga kulturnih institucija. Kako bi očuvana kulturna bogatstva bila očuvana i javnosti atraktivna potrebno je kvalitetno djelovanje ustanova u području kulture. Kulturne ustanove grada Vinkovaca su: Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci, Gradski muzej Vinkovci i Gradsko kazalište Joza Ivakić.

Ostale značajne kulturne ustanove su: Centar za znanstveni rad HAZU, Ogranak Matice Hrvatske, Glazbena škola Josipa Runjanina, Turistička zajednica, kulturno umjetnička društva Lisinski, Relković i Šumari, Gradska organizacija Crvenog križa, itd.

³ Slavko Kopač, pariški umjetnik vinkovačkog podrijetla. Školovanje završio u Vinkovcima i Zagrebu, a svoju umjetnost najviše stvarao u Parizu. (prema: [Slavko Kopač \(galerijadivila.hr\)](http://galerijadivila.hr), posjećeno: 16.8.2024.)

2.5.1. Kulturne manifestacije Vinkovaca - *Vinkovačke jeseni*

Kulturne manifestacije Vinkovaca snažno djeluju na kulturnu sliku Vinkovaca, prikazuju način na koji se povijesna baština čuva i njeguje te kojim oblikom iste manifestacije sudjeluju u jačanju educiranosti među mladima.

Neke od poznatih manifestacija su:

- Rimski dani,
- Festival glumca,
- Rockabilly festival,
- Ljetno kino,
- Čitaj mi!,
- Antičke filmske večeri,
- DORF i druge.

Ipak, manifestacija kulturnog karaktera koja prednjači u ostvarivanju kulturne slike Vinkovaca su Vinkovačke jeseni koje će se u ovom potpoglavlju posebno obraditi.

Sredinom 60-ih godina prošlog stoljeća, početak berbe jabuka, koji se odvijao na plantaži Borinci, započinje priredbom djevojke u nošnji koja ubire prve plodove jabuka te se na taj način simbolično obilježio početak jeseni. Začetnici manifestacije Vinkovačkih jeseni tog vremena ovom priredbom započinju stvaranje najveće kulturne manifestacije u regiji. Iako je običaj tadašnje priredbe napušten, Vinkovačke jeseni i dalje obilježavaju početak jeseni kao godišnjeg doba svakog trećeg vikenda u rujnu. Od osnutka manifestacije do danas, Vinkovačke jeseni su okupirale rujnu kroz 59 godina (uključujući 2024. godinu).

Vinkovačke jeseni su smotra koja teži trajnoj afirmaciji izvornog kulturno-umjetničkog narodnog stvaralaštva nastala iz želje da se pokaže slavonsko tradicionalno bogatstvo, slavonska duša, slavonska ljepota i njene dobrobiti. Također, one su manifestacija koja slavi vedar duh i snagu čovjeka na slavonskim ravnicama, onog čovjeka koji puno radi, ali se zna veseliti i zapjevati.

Vinkovačke jeseni, Vinkovčanima u gradskom govoru najčešće samo *Vinkovačke* ili *Jeseni*, započinju raznim prigodnim predstavama. Sadržaj se upotpunjuje s mimohodom konjanika, konjima lipicancima i ukrašenim zapregama, umjetničkim društvima iz cijele Hrvatske i šire te folklornim večerima i Šokačkim divanima. Otvorenje Vinkovačkih jeseni svake godine ima

drugačiju temu koju osmišljavaju scenaristi. Prvo prikazano otvorenje, 1967. godine, se vodilo pod temom *Pjevat će Slavonija*.

Joza Mataković, poznati vinkovački umjetnik, autor je poznatog grba Vinkovačkih jeseni. Na grbu se, kako je protumačio sam umjetnik, nalazi tikvica kao simbol folkloru koja je stavljena u jabuku, poznatu borinačku. Jabuku okružuje krug sunca (žuta boja), koji ujedno obasjava i plodove zemlje (crvena i oker boja) te cijeli grb zaokružuje crna boja kao simbol plodnog tla crnice.

Slika 1: Grb *Vinkovačkih jeseni* (Izvor: [Grad Vinkovci \(grad-vinkovci.hr\)](http://grad-vinkovci.hr))

2.6. VINKOVAČKI MEDIJI

Vinkovci su svoje prve novine dobili u 19. stoljeću, što bi se u odnosu razmatranja početka izlaženja novina u svijetu, moglo smatrati poprilično kasno.

Prve vinkovačke novine zvale su se *Krajšnik*, a tiskane su 1874. godine u 'narodnoj tiskari' Nikole Plavšića. List se bavio vanjskom politikom, a imao je i rubrike „Domaće vijesti“, „Razne vijesti“ i „Naši dopisi“. Zadnja stranica bila je ispunjena oglasima. Trebale su izlaziti četvrtkom i nedjeljom.

Kao prve i jedine tada političke novine u Vojnoj granici, osim Vinkovaca i šire okolice, uredništvo je pozivom na pretplatu željelo postati javnim glasilom cijele Granice, a sadržajem novina pridobiti također i čitatelje u Banskoj Hrvatskoj. Jednako tako, ono je tražilo i pretplatnike izvan Austro-Ugarske Monarhije, u Kneževini Srbiji, Carskoj Rusiji i Republici Francuskoj.

Dva uvodna članka urednika Plavšića “Što hoćemo” i “Naša krajiška vlada“, pisana vrlo žestoko i bez okolišanja, izričito su protiv politike u dvojnoj monarhiji Austro-Ugarskoj i nametnute nagodbe Hrvatske s Ugarskom (Mađarskom) 1868. godine. Između ostaloga, Plavšić predlaže hitno ukidanje Vojne granice te da se taj prostor napokon vrati Hrvatskoj.

Smatrajući da je sadržaj “Krajišnika” vrlo opasan za ondašnji društveni i politički poredak, austrijske vlasti donose odluku da se cijela naklada novina odmah zaplijeni i spali. Zapljenu i uništenje prvoga broja “Krajišnika” izvršile su austrijske vlasti munjevito i u strogoj tajnosti, zbog čega o tom činu nije u hrvatskim listovima objavljena niti jedna jedina riječ.

Gradski muzej Vinkovci čuva jedini sačuvani primjerak „Krajišnika“ koji nije spaljen jer je bio dokaz u sudskom postupku prilikom donošenja odluke o zapljeni i spaljivanju cijele naklade. Pronašao ga je Mato Medvedović koji ga kasnije predaje Gradskom muzeju.

Dvije godina nakon zabrane izlazi *Narodnjak* koji je izlazio mjesec dana. Sljedeće četiri godine u Vinkovcima nisu izlazile niti jedne novine dok se 1897. godine nije pojavio prvi broj *Vinkovce und Umgebung*. Prvi je broj tiskan na njemačkom jeziku na latinici i već je u prvom broju najavljeno da će djelomično izlaziti i na hrvatskom jeziku. Godinu dana nakon je počeo izlaziti *Vinkovački tjednik*. U *Vinkovačkom tjedniku* tiskane su humoreske, kozerije o vinkovačkom društvu te narodne pjesme. Zbog financijskih problema, list je 1899. završio s radom. 1904. počinje se izdavati *Vinkovački glasnik*, list koji je izlazio do potkraj tekuće godine.

Nadalje, prvi broj *Cibalis* novina izlazi 1905. godine kao 'list za zbilju, satiru i šalu'. Vlasnik i izdavač bio je Antun Rott, ali je list stvarno uređivao profesor i književnik Joza Ivakić. Godinu dana nakon, list mijenja ime u *Svjetlost* te postaje izrazito političko glasilo, ujedno jedan od bitnije spomenutih novina grada Vinkovaca.

90-te godine u Vinkovcima sa sobom nose mjesečnik za kulturu pod nazivom *Putujući Slavonijom*. Iako najavljen kao mjesečnik, već od drugoga broja počinje izlaziti svaka dva ili tri mjeseca. Do 2000. godine izašlo je 20 brojeva. Humoristični list *Bulješ* započinje svojim radom 2000. godine. Prema usmenom kazivanju, list je bio na formatu A5 te je ujedno donosio i promidžbene poruke. Ostale novine koje su izlazile u Vinkovcima: *Besposlica*, *Vinkovačke novine*, *Vinkovački glasnik*, *Rad*, *Pučka politika*, *Fiziokratija*, *Organizator*, *Bockalo*, *Glasnik*, *Posavski lovac*, *Cibalija*, *Hrvatski branik*, *Cibalis*, *Vinkovački glas*, *Slavonija*, *Graničar*, *Put spasenja* i mnoge druge (Landeka, 2010).

Vinkovački radio započinje s radom 1954. godine. Na početku djelovanja radija, emitira se većinski glazba popraćena propagandnom tadašnjom politikom dok se sam radio nije pripojio i novinskim listovima budući da započinje s odašiljanjem vijesti.

Za Božić, 1993. godine započela je s emitiranjem i *Vinkovačka televizija*. Osim televizije dolazi do pojave *VFM* radija koji je od samog početka bio namijenjen mlađoj populaciji.

Suvremeni kontekst

Vinkovački list svojevrsne je kronika vinkovačke povijesti i kulture 20. i 21. stoljeća. Nakon pojave digitalizacije, *Vinkovački list* se nalazi u online izdanjima i portalima preko kojih je dostupan čitateljima diljem svijeta, posebno Vinkovčanima ma gdje bili.

Mediji koji kontinuirano djeluju na području grada: *Vinkovački list*, ranije *Vinkovačke novosti* i *televizijska postaja Vinkovačka televizija.br*

Također, pojavom društvenih mreža, slanje obavijesti i priopćavanja prema javnosti, grad Vinkovci snažno djeluje putem Instagram i Facebook platforme, ali i stranice Novosti. Neki od današnjih lokalnih portala su: *Budica.info*, *Vinkulja.hr*, *Cibalia.info*, *Orion*, *infovk*, *Novosti*, itd.

3. ŽELJEZNIČKI KOLODVOR VINKOVCI

Vinkovački kolodvor, jedno od glavnih hrvatskih i europskih čvorišta, poznat pod nazivom *Štajga*, predstavlja jedno od glavnih obilježja grada Vinkovaca te jedno od bitnijih ponosnih karakteristika grada. Upravo je egzistencija velikog broja Vinkovčana ovisila o vinkovačkom željezničkom kolodvoru. Osim egzistencije stanovnika grada, željeznica svojim postojanjem i djelovanjem snažno utječe na gospodarski rast Vinkovaca. Upravo zbog njegove velike važnosti, brojem ljudi koji su se izmjenjivali na ovom važnom mjestu stvara zanimanje ne samo željezničarima i zaposlenicima u tom području, već budi interes pojedinim stručnjacima iz drugih grana zanimanja poput književnosti, filma, glazbe, dokumentarnih filmova, ali i kazališta.

Marojević (2024) kroz svoj rad obrađuje i istražuje upravo spomenuta područja u kojima vinkovačka *Štajga* ima važnu ulogu. Određena područja tematiziraju sam kolodvor, dok se druga njime služe kao nadogradnji ideje umjetnosti.

Premda smanjenog gospodarskog značaja, vinkovački kolodvor i dalje ima veliki značaj u društvenom životu. Njegova pojavnost u kulturnom i umjetničkom segmentu dokazuje upravo to da je kolodvor odavno postao dio vinkovačkog identiteta i kako njegovo značenje nije krucijalno samo i isključivo u prometnoj ulozi grada Vinkovaca. Drugim riječima, Vinkovčani danas smatraju kolodvor važnim dijelom lokalne povijesti i kulture, odnosno dijelom vinkovačkog urbanog identiteta.

3.1. POVIJESNI UVOD

Grad Vinkovci postali su sinonim za vlakove i željeznički promet. Prvi vlakovi iz Vinkovaca kreću 1. ožujka 1878. godine- kada je puštena u promet pruga Vinkovci – Dalj. Bio je to dio željezničkog pravca Budimpešta – Vinkovci – Slavonski Brod. Izgrađena je za potrebe eksploatacije šuma (Bainac 1978).

Ubrzo je u promet puštena i pruga prema Brodu na Savi, već u studenom iste godine. Gradnja ovog pravca tekla je relativno brzo, uz poteškoće s neregularnim tokovima Rijeka Bosuta, Save i Dunava (Štefanac, 2019).

Vicinalne pruge vinkovačkog čvorišta počele su se graditi od 1880. godine. Prva vicinalna prema Gunji, odnosno Brčkom, puštena je u promet 29. listopada 1886. godine (BAINAC). Pruga prema Zagrebu puštena je 1889. Vlakovi prema Tovarniku, odnosno prema Sremskoj Mitrovici i Beogradu kreću 7. listopada 1891., prema Županji 30. rujna 1901., a prema

Osijeku 23. studenog 1910. Već te 1910. godine Vinkovci postaju najsloženije željezničko čvorište u Hrvatskoj (Štefanac, 2019).

Opseg prometa naglo raste pa je 1911. kroz vinkovački kolodvor prošlo 1 030 511 putnika. Infrastruktura se neprestano proširivala. Teretni kolodvor izgrađen je 1928. godine, novi teretni kolodvor 1948. godine, prvi takav objekt u Jugoslaviji i jedan od najvećih u ovome dijelu Europe.

3.2. VINKOVAČKI KOLODVOR U SVJETSKOJ KNJIŽEVNOSTI

Kako je i ranije navedeno, vinkovački kolodvor u brojnim književnim djelima prikazuje se kao glavna ili sporedna tema istog djela. Kad se govori o djelima svjetske književnosti u kojima se pojavljuju Vinkovci i vinkovački kolodvor, treba naglasiti kako se za potrebe rada svjetska književnost ne tumači kroz književna djela nastala u području pojedinih država i naroda, pokrajina ili velikih kulturnih sredina (SOLAR 2003 već u djelima koja su poznata i prevedena na globalnoj razini. To su romani *Ubojstvo u Orient Expressu ili izvorno Murder on the Orient Express Agathe Christie* i *Iz Rusije s ljubavlju, izvorno From Russia, with love Iana Fleminga*.

Ubojstvo u Orient Expressu roman je izdan 1934. godine. Radnja se odvija u vlaku koji putuje od Istanbula u Turskoj prema Calaisa u Francuskoj. U vlaku se nalazi inspektor Hercule Poirot i još 13 putnika. Kod Vinkovaca vlak nailazi na snježni nanos te se putovanje prekida dok se pruga ne raščisti. Tada je otkriveno kako se dogodilo ubojstvo te da je ubojica još uvijek u vlaku. Poirot kreće u istragu.

Roman *Ubojstvo u Orient Expressu* objavljen je u tri hrvatska izdanja. Vinkovčanima je posebno zanimljivo drugo izdanje kojem otmotni podnaslov glasi Hercule Poirot istražuje ubojstvo kod Vinkovaca. Osim u podnaslovu, Vinkovci se u romanu spominju još 17 puta (Marojević, 2024).

Drugi roman u kojem se spominju Vinkovci, *Iz Rusije s ljubavlju*, napisan je u doba Hladnog rata te predstavlja jedno od rijetkih djela u kojima Sovjeti predstavljaju negativce. Radnja se djelomično odvija u tadašnjoj Jugoslaviji koju je Fleming negativno opisao kroz loš prikaz željezničkih kolodvora u Beogradu i Zagrebu. Zanimljivo je da se u romanu pojavljuje zanosna špijunka Tatiana Romanova, čiji je zadatak zvesti James Bonda i zatim pobjeći na zapad Orient Expressom. Vinkovci se u romanu spominju svega jednom u rečenici koja u

prijevodu glasi *Vinkovce smo prošli, zatim Brod, a potom, pred plamenim svitanjem, ružna rasprostranjenost Zagreba.*

3.3. VINKOVAČKI KOLODVOR U NACIONALNOJ KNJIŽEVNOSTI

Štajga ili Put u maglu, roman Ivane Šojat, čitan na nacionalnoj razini govori o odlasku mladih iz Hrvatske, zemlje u kojoj često sve završava na slijepom peronu. Ivana Šojat ispisala je posvetu željeznici i vremenu u kojem su Vinkovci imali perspektivu, ali se predviđeni razvoj Vinkovaca nije dogodio. Šojat opisuje stanje pospanosti i osjećaj da su Vinkovci zapeli. Ipak, nada se da će se grad iz noćne more probuditi.

3.4. VINKOVAČKI KOLODVOR U LOKALNOJ KNJIŽEVNOSTI

Dva najbolja primjera lokalnih djela su novela Vinka Vrbanića, *Furmani* i Ivica Aničića, *Najvjerniji*.

Furmani su u vinkovačkoj tradiciji pa i noveli Vrbanića predstavljani kao ljudi čija je uloga na kolodvoru bila istovar tereta iz vagona. Za svoj rad su bili plaćeni po učinku. Žive na rubu egzistencije, iz dana u dan. Iako sa sobom nose devijantno ponašanje poput alkoholiziranja, njihov međusobni odnos pun je tolerancije i poštivanja. Novela nema klasičnu fabulu već opisuje radne i neradne dane furmana Mile, Joze i ostalog društva. Osim furmana, spominju se poznate vinkovačke lokacije kao što su Limenka, Graničar, restoran Dalmacija, Lenije, Bosut i naravno, štajga.

Za razliku od Vrbanića koji opisuje društvo na margini, Ivica Aničić u svojoj knjizi *Najvjerniji* obrađuje najpoznatiju vinkovačku subkulturu, navijačku skupinu HNK Cibalijske Ultrasi. U svojoj knjizi Aničić opisuje i uvodi čitatelja u elemente navijačkog ponašanja. U knjizi se opisuje ponašanje na stadionu, izradu navijačkih rekvizita, putovanja, ali i one loše pojave poput droge, alkohola, krađe, tučnjave, itd.

Za navijače u Vinkovcima posebno mjesto bio je kolodvor budući da je noćni izlazak 80-ih godina bio vrlo oskudan. Aničić ovako opisuje: „Željeznički kolodvor ili Štajga je oduvijek bio dio vinkovačkog noćnog života. Štajga je bila nezaobilazna stanica svih onih lica željnih osvjetljenih izloga, non-stop otvorenih budica, trgovina, restorana, bifea.“ (Aničić, 2006).

3.5. VINKOVAČKI KOLODVOR U KAZALIŠTU

Primjer kazališne predstave praižvedene 2019. godine jest nastalo prema tekstu Ivane Šojat *Štajga ili Put u maglu*.

Njome se oživljava nekoliko koncepata prostora vinkovačkog kolodvora: kolodvor kao prostor radnog mjesta i ostalih željezničara, potom kao prostor tokova ili tranzitni prostor za putnike, kao treći prostor, tj. kao javni, neformalni, pristupačni prostor, prikladan za otvorenu komunikaciju i nova poznanstva, pružanje usluga i informacija te zabavu za lokalno stanovništvo koje se okuplja na kolodvoru i njegovim pratećim prostorima otvorenima 24 sata te naposljetku kao distopijski prostor s kritikom urušenoga sustava željezničke mreže u tranzicijskom društvu te izgubljenoga socijalnoga i profesionalnog identiteta (Bilić, 2021). Glavnog lika Andriju glumi Vladimir Andrić, rođeni Vinkovčanin.

3.6. VINKOVAČKI KOLODVOR U DOKUMENTARNOM FILMU

Prvi dokumentarni film u kojemu se govori o vinkovačkom kolodvoru jest film Rudolfa Sremca pod nazivom Mali grad. Film traje 12 minuta u kojem pozadinski glas uz naglašene društvene i urbanističke prikaze Vinkovaca, govori upravo o životu Vinkovčana. Ujedno se vinkovački kolodvor spominje kao najveći kolodvor u zemlji odakle se željeznički promet račva u šest smjerova prema Zagrebu, Beogradu, Županji, Osijeku Subotici i Tuzli.

Prvi dokumentarni film koji tematizira isključivo vinkovački kolodvor je Čvor Krste Papića iz 1969. godine. Kroz 11 minuta proteže se težak život putnika iz raznih krajeva tadašnje Jugoslavije, pa i Vinkovaca, koje karakterizira slabo plaćen posao, nezaposlenost, siromaštvo, nezadovoljstvo životom itd. (Paradžik, 2019).

Anton Papić, 44 godine nakon, snima dokumentarni film koji otvara nekoliko lijepih kadrova zalaska sunca, izlaska sunca čije se zrake i polukrug naziru iznad uspavanih željezničkih vagona. Anton Papić je u 33 minute sažeo sudbine petnaestak putnika, slučajnih prolaznika te željezničara vinkovačkog željezničkog čvorišta kroz koje autor progovara i o samom čvorištu. Papić naglašava kako se nije puno toga promijenilo od filma Čvor iz 1969. godine osim što kolodvorom prolazi puno manje vlakova (kroz kolodvor Vinkovci je 1969. godine prošlo 18 milijuna putnika) (Marojević, 2024).

Možda i najpopularniji dokumentarni film o vinkovačkom kolodvoru je ulomak iz dokumentarne serije Dosje navijači. Radi se o dokumentarnoj seriji iz 2007. godine Radio-televizije Srbije koja sustavno opisuje odnose navijačkih skupina na prostoru bivše države. Dosje navijači između ostalog opisuje događaje na kolodvoru 80-ih godina prilikom putovanja navijača iz Srbije kroz Vinkovce. Novinari opisuju proputovanja kroz Vinkovce na sljedeći način: „Svi vlakovi koji su išli za Zagreb, Split i Bosnu, prolazili su kroz Vinkovce.

U ovome Gradu se zbog ogromnog željezničkog čvorišta zadržavalo 15 minuta minimalno. Nekada su se mijenjale i lokomotive te je nabijače koji su usput pravili incidente obavezno čekala policija, vinkovačka policija. (...) Ulazili su u vlakove, navijače koje izlaze ... iz čista mira su tukli!“

Ovakav opis događaja na vinkovačkom kolodvoru se u velikoj mjeri podudara s opisima koje je iznio ranije spomenuti Ivica Aničić šest godina ranije (Marojević,2019).

3.7. VINKOVAČKI KOLODVOR I GLAZBA

Najpoznatija pojava vinkovačkog kolodvora u spotovima su zasigurno u dvije obrade pjesme Dođi u Vinkovce. Originalnu pjesmu iz 1996. napisao je Miroslav Štivić, a aranžman kapel-majstor tadašnjih Zlatnih dukata i njihov glazbeni producent Hrvoje Majić (veliki povratak s novim zvukom starog hita Dođi u Vinkovce 2014. izvode Sinovi ravnice). 2004. događa se suradnja s reperom Daliborom Bartulovićem – *Shortyjem*. Tom suradnjom nastaje nova verzije pjesme, spoja tradicije i hip-hopa. U spotu iz 2004. dolazi do pojava scena vinkovačkog kolodvora, a iz spota obrade pjesme iz 2014. cijela radnja se odvija upravo u unutrašnjosti kolodvora.

4. VINKOVČANI

Kulturu grada čine njegovi ljudi, povijest, događaji koji sam grad oblikuju u ono što je on sada. Vinkovci, grad najduže naseljene povijesti u Europi, dao je velike ljude, velika imena ne samo u hrvatskim granicama, nego i na svjetskoj razini. Ono što se može iščitati u Vinkovcima zasigurno su spomen-ploče velikim književnicima, umjetnicima, znanstvenicima, glazbenicima, itd. Vinkovci, grad koji je oduvijek disao hrvatski, prepoznaje važnost velikom broju ljudi te samim time istu tu prepoznatljivost ističu kroz spomen-ploče kako bi se odužili.

Među brojnim imenima, spomenut će se trojicu Josipa Vinkovčana: Josipa Kozarca, Josipa Runjanina i Josipa Šokčevića, koji u Vinkovcima imaju dvije spomen-ploče. Pojedini Vinkovčanima, koji danas imaju jednu spomen-ploču, spomen-ploča postavljena je dvaput, primjerice Slavku Jankoviću i Mati Medvedoviću.

4.1. SPOMEN-PLOČE - ZASLUŽNI POJEDINCI

Marojević (2021:9) navodi kako su prve spomen-ploče u Vinkovcima postavljene u čast zaslužnim pojedincima. Najstarija vinkovačka spomen-ploča postavljena je 1879. godine, posvećena caru Franji Josipu I., ali je uklonjena. Najstarija spomen-ploča koja se danas nalazi u Vinkovcima je iz 1920. Josipu Kozarcu i nalazi se na njegovoj rodnoj kući, a otkrivena je nekoliko desetaka minuta prije spomen-ploče posvećene Ivanu Kozarcu. Trenutno se u Vinkovcima nalazi 19 spomen-ploča koje su posvećene zaslužnim pojedincima.

Tablica 2. prikazuje popis znamenitih osoba Vinkovaca, odnosno, zaslužnih pojedinaca kojima su otkrivene spomen-ploče u gradu Vinkovci.

Josip Kozarac (1856. – 1906.)	Književnik i šumar; najpoznatija djela: <i>Mrtvi kapitali</i> , <i>Među svjetlom i tminom</i> , <i>Tena</i> , <i>Slavonska šuma</i> , itd.
Ivan Kozarac Iva (1885. – 1910.); umire u dobi od 25 godina	Književnik; naslovi zbirka i novela: <i>Slavonska krv</i> , <i>Duka Begović</i> , <i>Izabrane pripovijetke</i> , itd
Josip Runjanin (1821. – 1878.)	Skladao napjev za Hrvatsku domovinu; veliki domoljub te politički aktivan.
Vladimir Kovačić (1907. – 1959.)	Objavljivao je pjesme, novele, feljtone te književne i kazališne kritike u važnim kulturnim časopisima; njegova je lirika tematski ili senzibilitetom povezana s rodnim Vinkovcima i Šokadijom.
Ivan Filipović (1823. – 1895.)	Učitelj u Vinkovcima, Novoj Gradiški, Požegi i Zagrebu, potom i ilirac, borac za nacionalnu slobodu, pokretač i osnivač učiteljskih udruga; danas Državna nagrada RH za osobite zasluge u odgoju, školstvu i pedagogiji nosi njegovo ime.
Mijo Brašnić (1849. – 1883.)	Povjesničar; odbacuje jugoslavensku ideju, bori se protiv germanizacije te postaje prohrvatski orijentiran; veliku važnost ima njegov članak <i>Rodbinski i obiteljski odnošaji</i> jer je to bio prvi znanstveni prilog o slavenskoj mitologiji kod Hrvata.
Slavko (Vjekoslav) Janković (1897. – 1971.)	Vinkovački folklorist, melograf, sportaš, muzikolog, dirigent, glumac i književnik; sudjelovao je u osnivanju Diletantskog kazališta u Vinkovcima; potaknuo je osnivanje Hrvatskog građanskog željezničkog kluba Cibalia, današnji HNK Cibalia za koji je kao kapetan odigrao 50-tak utakmica; preuzeo je vinkovačku fanfaru Hrvatskog sokola; izdavao je list za kulturu Cibalis, itd.
Ivan Vanja Radauš (1906. – 1975.)	Vinkovački kipar i književnik; studirao na Akademiji likovnih umjetnosti u Parizu; profesor u Državnoj obrtničkoj školi; njegovo stvaralaštvo se dijeli u pet razdoblja; u Vinkovcima se nalaze njegova djela; Josip Kozarac, <i>Majka</i> , <i>Šokica</i> te poprsja Ivana Kozarca i Matije Antuna Reljkovića.
Ivan Tropsch (1830. – 1913.)	Glazbenik; u Vinkovce dolazi budući da je imenovan kapelnikom vojne glazbe u Brodskoj pukovniji; zaposlio se u gimnaziji kao učitelj pjevanja.
Dionizije Švigelj (1923. – 1985.)	Književnik, književni povjesničar i jedan od najznačajnijih kulturnih djelatnika u povijesti Vinkovaca; profesor hrvatskog jezika; prosvjetni inspektor; savjetnik za srednje škole, kulturu i više škole u Zavodu za obrazovanje u Vinkovcima; u

Tablica 2. Prikaz spomen-ploča zaslužnih pojedinaca u Vinkovcima

	književnosti govori o svom gradu i slavonskom krajoliku.
Ban Josip Šokčević (1811. – 1896.)	Svojom hrabrošću i znanjem dolazi od čina zastavnika do čina potpukovnika, zatim u čin general-bojnika; postao banom na preporuku biskupa J.J. Strossmayera 1860.; zalagao se za Kraljevinu Hrvatsku; želio je osloboditi BiH od Turaka; vodio politiku uz pitanja samobitnosti Hrvatske; zalagao se za izgradnju prometnica, poticao osnivanje štedionica; upravo je za vrijeme njegova banovanja otvorena željeznička linija Vinkovci – Vukovar.
Dragutin Karla Žanić (1923. – 1996.)	Vinkovački političar; predsjednik Kotara Vinkovci, predsjednik Poljoprivredno-šumarske komore Vinkovci, gradonačelnik grada Vinkovaca; borio se protiv srpske dominacije i lažne propagande.
Mato Medvedović (1872. – 1944.)	Šumar i muzealac; autor grba grada Vinkovaca; pokrenuo osnivanje Gradskog muzeja Vinkovci.
Miroslav Slavko Mađer (1929. – 2015.)	Hrvatski književnik; ravnatelj Gradskog kazališta Joza Ivakić u Vinkovcima; pisao je pjesme, drame, kratke priče, eseje, itd.; pisao je scenarije za otvaranje Vinkovačkih jeseni; dobi je epitet <i>najvinkovačkijeg</i> pisca.
Stjepan Vojnić (1997. – 2016.)	Postavljena mu je dijagnoza cerebralne paralize; strastveni navijač Cibalijske nogometne momčade; dan prije nego je preminuo, zatražio je da svi zajedno u obitelji izmole krunicu; Stjepan je pokopan u dresu Frane Vitaića, na ruci je imao kapetansku traku Danijela Stojanovića iz HŠK Zrinjski Mostar. Na posljednjem ispraćaju bio je stručni stožer i igrali Cibalijske nogometne momčade, župan Božo Galić, Ultrasi, Marija Husar te velik broj prijatelja i poznanika. Zauvijek je ovjekovječen u spotu grupe Karambol pjesme Što mi život nikad nije dao koja opisuje Stjepanov život i ljubav.
Julije Domac (1853. – 1928.)	Ljekarnik; nastojao popularizirati znanost u općoj populaciji; zalagao se za osnivanje šećerana u Slavoniji.
Dina Merhav (1936. – danas)	Kiparica židovske vjeroispovijesti; specijalizirala se na skulpture na otvorenom; skulpture Dine predstavljene su u Izraelu, Indiji, Švicarskoj, itd.; u Vinkovcima, uz Bosut, postavljeno je 11 željeznih skulptura Dine Merhav pod nazivom Ptice u letu.

Izvor: obrada autora (prema: Marojević 2021:10)

4.2. SPOMEN-PLOČE - USTANOVE, UDRUGE, DRUGE ORGANIZACIJE I JAVNI PROSTORI

Vinkovci i Vinkovčani zahvalili su se pojedinim organizacijama koje su znatno utjecale na stvaranje kulturnog i nacionalnog identiteta grada.

Marojević (2021: 101) analizira koje su to organizacije koje su dobile spomen-ploče, možda i neplanski, te dolazi se do zaključka da je povijesno pravedno da upravo te organizacije dobiju svoje mjesto u javnom prostoru jer su učinile puno kako bi Vinkovci bili ono što su danas. Nevelik broj spomen-ploča je zauzeo svoje mjesto na vinkovačkim ulicama, a koje su znak zahvale organizacijama. Tim spomen-pločama zastupljeni su najvažniji elementi identiteta Vinkovaca i Vinkovčana: kultura, povijest, Cibalia i Ultrasi, katoličanstvo i domovina.

Tablica 3. prikazuje popis svih organizacija koje kulturno sudjeluju u stvaranju identiteta grada Vinkovaca.

Tablica 3. Spomen-ploče ustanova, udruga i drugih organizacija u Vinkovcima

Gradska knjižnica i čitaonica Vinkovci	Najstarija je gradska ustanova u Vinkovcima; osnovana 1875. godine; 2020. počinje gradnja nove knjižnice, tako danas Vinkovci imaju jednu od najmodernijih knjižnica u Hrvatskoj.
Park Josipa Runjanina	Spomen-ploče postavljene su u Parku Josipa Runjanina 1990. godine prilikom otvorenja parka.
Ultrasi	Ultrasi su navijačka skupina HNK Cibalia iz Vinkovaca. Navijači i organizirano navijanje u Vinkovcima bilježi se još od 20-ih godina 20. stoljeća. Prvi naziv navijača Cibalijske nazivali su se Lajaroši. Navijačka razina diže se na višu razinu kada Dinamo (Cibalia) 1982. godine ulazi u prvu saveznu ligu.
Policajska uprava Vukovarsko- srijemska	Kad su se 1991. godine dogodili prvi oružani sukoba i pobuna dijela hrvatskih Srba, nova policijska organizacije morala je preko noći preuzeti obrambene zadaće. Prve ratne zadaće obavlja već 2. svibnja 1991. u Borovu Selu gdje je napadnuta hrvatska policija. U akciji oslobađanja kolega živote je izgubilo 12 policajaca.
Povijesno i športsko društvo Hrvatski sokol Vinkovci	1905. godine vinkovački studenti osnivaju Društvo za tjelovježbu Hrvatski sokol, koji je time postao najstarije sportsko društvo u gradu. Gajeći od početka duh slavenstva društvo nije zaboravljalo ni hrvatsku ideju. Prvi predsjednik Hrvatskog sokola bio je odvjetnik dr. Levin Plemić.

3. gardijska brigada Kune	Osnovana je u travnju 1991. godine iz specijalnih postrojba MUP-a. u obrani Vinkovaca ključnu ulogu su odigrale Kune u selu Nuštar, zadnjoj obrambenoj liniji prema tada okupiranom Vukovaru. 3. gardijska brigada je sudjelovala cijelo vrijeme u obrani Vukovara i pretrpjela teške i velike gubitke. Sudjelovala je u operaciji Bljesak i Oluja.
Župa Bezgrešnog Srca Marijina	Samostanska zajednica franjevac konventualaca u Vinkovcima je osnovana prije početka Drugog svjetskog rata. Župa počinje djelovati 1971.
Gradsko kazalište Joza Ivakić Vinkovci	Prema istraživanjima, može se reći kako predstave u Vinkovcima potječu od 1876. godine. Početkom vinkovačke kazališne tradicije smatra se 1917. godina kada je Diletantsko kazalište izvelo dvije jednočinke – Prosce Ise Velikanovića i Začarani ormar Ferde Živka Milera. 1998. godine dolazi do formalne obnove kazališta pod nazivom Gradsko kazalište Joza Ivakić Vinkovci.
HNK Cibalia	HNK Cibalia osnovan je 7. svibnja 1919. u Hotelu Admiral pod vodstvom Slavka Jankovića. Prvu utakmicu Cibalia je igrala protiv Željezničkog športskog kluba.
Posebna jedinica PU Vinkovci	Udruga specijalne policije Krpelj utemeljena je u ožujku 1991. Sudjelovala je u svim akcijama na području Vukovarsko – srijemske županije, uključujući Bogdanovce, Borovo Selo, Mirkovce.

Izvor: prema autoru (Marojević 2021: 101)

4.3. SPOMEN-PLOČE - PALI U DOMOVINSKOM RATU

90-ih godina Domovinski rat posebno pogađa istočnu Slavoniju radi njezinog geografskog položaja. Jedno od najtežih razdoblja u povijesti Republike Hrvatske odvija se upravo u tom vremenu. Osim materijalnih šteta, protjerano je na tisuće Hrvata i Hrvatice, velik je broj poginulih i nestalih, kako vojnika tako i civila.

Velik je broj stradalih i poginulih. Po istraživanju i podacima koje su iznijeli Dražen Švagelj i Krunoslav Šarić u razdoblju od 2. svibnja 1991. do 15. svibnja 1992. godine poginulo je 119 stanovnika Vinkovaca.

Tablica 4. Pali u Domovinskom ratu

Vlatko Lovretić, Josip Kopic i Vlatko Balog	Vijećnici Skupštine Općine Vinkovci u mandatu od 1990. do 1993., a poginuli su u Domovinskom ratu 1991.
Hrvatska ruža	Spomenik, rad akademskog kipara Ivana Križanca koji je podignut u spomen i sjećanje na poginule hrvatske branitelje. Otkriven je 2000. godine.
Branitelji ulice bana Jelačića Vinkovci	Spomen-ploča poginulim braniteljima Ulice bana Jelačića Vinkovci otkrivena je 2005. Na spomen-ploči izrađenoj od crnog mramora nalazi se od reljef grba Republike Hrvatske te tekst od deset redaka ispisan zlatnim slovima.
Poginulim braniteljima Mjesnog odbora Novo Selo	Spomen-ploča otkrivena 2010. godine.
Poginuli branitelji Mjesnog odbora Stjepan Radić Vinkovci	Spomen-ploča otkrivena 2013. godine.
Poginuli i nestali hrvatski branitelji dragovoljci Mjesnog odbora Kolodvor Vinkovci	Spomen-ploča otkrivena 2013. godine; otkrile su ju Sanda Balog, kći Zvonka Baloga koji je iz vukovarske bolnice odveden i pogubljen na Ovčari, te Martina Senčić, kći Ivana Senčića, ranjenika odvedenog iz vukovarske bolnice koji se još uvijek smatra nestalim.
Poginuli Mjesnog odbora Lenije	Spomen-ploča otkrivena 2018. godine u sklopu obilježavanja Dana hrvatskih branitelja.
Poginuli branitelji i civili naselja Mala Bosna	Spomen-ploča otkrivena 2019. godine. Radi se o mjesnom odboru koji je trpio najžešća razaranja u Vinkovcima jer se nalazio svega nekoliko stotina metara od neprijateljskih linija.

Izvor: prema autoru (Marojević 2021: 147)

4.4. ODABRANI UMJETNICI VINKOVACA 20. STOLJEĆA

20. stoljeće umjetnosti u Vinkovcima stvara veliki značaj za grad u tom području. Velik broj umjetnika izlazi na svjetlo vinkovačke umjetničke scene, posebno u likovnom pravcu.

Popis odabranih umjetnika je kategoriziran po umjetnikovu mjestu rođenja i boravku, te njegovu djelovanju u Vinkovcima, a da nisu spomenuti ranije u radu. Neki od umjetnika Vinkovaca su:

- Josip Pellarini,
- Ana Papp-Jerković,
- Vanja Ivan Radauš,

- Slavko Kopač,
- Rudolf Sablić,
- Branko Skender,
- Albert Kinert,
- Zdravko Dučmelić,
- Đurđena Eva Zaluški,
- Joza Mataković,
- Anita Tomljanović-Šokčević i drugi.

Bivša vojna kuća, a današnja galerija, nosi naziv prema umjetniku Slavku Kopaču koji Vinkovcima u tri navrata daruje određeni broj umjetnina. Tim činom Galerija likovnih umjetnosti Vinkovci mijenja naziv u Galerija likovnim umjetnosti ‘Slavko Kopač’ u kojoj se održavaju razne aktivnosti i organizacije. Danas je pod vodstvom Zorana Šimunovića⁴.

4.5. ODABRANI UMJETNICI DANAŠNJIH VINKOVACA

Danas Vinkovci, osim povijesnih umjetnika grada, se ponose imenima umjetnika današnjeg vremena u raznim područjima umjetnosti. Radi svojih specifičnosti i željom za više znanja, poneki su za daljnje školovanje odabrali ostale gradove Hrvatske, ali svojim radom doprinose lokalnom vinkovačkom ponosu. Neki od odabranih umjetnika sadašnjih Vinkovaca:

- Stella Mešić,
- Zoran Šimunović,
- Dubravko Mataković,
- Diana Mataković,
- Martin Lešković,
- Mirjana Pjevac,
- Ana Čolaković,
- Matea Šimunić,
- Ivan Lončar Žan,
- Anđelko Zgodić,
- Vladimir Vočanec i drugi.

Kako bi dobili još realniju sliku života današnjih vinkovačkih umjetnika, proveo se dubinski intervju s jednom od navedenih umjetnica - Stelom Mešić, umjetničkog imena *Parts of the*

⁴ Umjetnik, slikar rođen u Vinkovcima 1984., živi i djeluje u Osijeku.

Sun. Svoj studio *Sun Room Studio* otvorila je 2023. godine u kojemu se njezina kreativnost i ideje osmišljaju i u konačnici stvaraju. Stella u dubinskom intervjuu navodi važnosti života jednog umjetnika, izvore inspiracije, koliko su Vinkovci važni za njezino umjetničko stvaralaštvo i što ju potiče da i dalje stvara u svom voljenom gradu.

Na pitanje kako živi kao umjetnica u Vinkovcima navodi *"Smatram da sam poprilično zatvorena u svoj svijet jer vjerujem da je kreativnost jedna jako krhka stvar i ako previše dozvolimo da na nas utječe vanjski svijet i sve negativne stvari s kojima nas bombardiraju preko televizije i interneta da može štetiti tvojoj kreativnosti. Smatram da je kreativnost jako osobna i dolazi iz osobnog iskustva i radi toga ne želim da vanjski čimbenici u tom smislu mogu utjecati na moj rad. Većinu vremena provodim u svom studiju, surađujem s drugim kreativnim ljudima, uvijek sam voljna sam posjetit predstave, izložbe i slično, ali voljela bih da se malo više toga događa u gradu što se tiče umjetnosti. Mislim da Vinkovci imaju dobar potencijal za cvjetati u umjetničkom smislu i razvijat se."* Stella također smatra da su Vinkovčani svjesni kulturne blagodati svoga grada, ali navodi problematiku koja se referira na svjesnost građana prema umjetnicima *"Ne daje se dovoljno živućim umjetnicima prostora da iznose svoje radove već je pažnja velikom mjerom usmjerena na mrtve umjetnike. Ne kažem da se povijest treba zaboraviti, posebno ratna, ali mislim da smo više okrenuti toj povijesti nego pogledom u budućnost. Ima jako puno umjetnika u Vinkovcima koji su živi i koji žive od svog rada i treba njima dati šansu i s time pokazati ostatku Hrvatske i dalje da imamo jaka kulturna dobra, ali i umjetnike. Mislim da ima još puno prostora da kulturne organizacije našeg grada iskoriste kulturna dobra jer turističke ture Vinkovaca ne bi trebale biti rezervirane samo za Vinkovačke"*. Vinkovci su njezina velika inspiracija, ovdje je pronašla sebe, ljubav svog života, drugu ljubav svog života – studio, predivne prijatelje i način poslovanja. *"Vinkovci su mi apsolutna inspiracija! Riječima ne mogu opisati koliko obožavam ovaj grad. Iako sam do svoje 13 živjela u Slavonskom Brodu, kad sam došla ovdje znala sam da su Vinkovci kao moj rođeni grad. Moji najbolji radovi nastali su ovdje. Za Mirjanu Pjevac sam radila editorial na Bajeru koji je završio na naslovnici GlorieIN, za dečke iz Rijeke sam snimala spot također na Bajeru koji je dobio nagradu za najbolji spot godine u Rijeci pa fotografiranje etno radova umjetnice Ines Barić. Vinkovci su dovoljno miran grad, ali i dovoljno aktivan, jako odgovaraju mojoj energiji. Proputovala sam cijeli svijet, ali nema mjesta gdje bi radije živjela nego tu."* Na pitanje koliko smatra da se kultura u Vinkovcima promijenila, je li može biti napredniji program u kulturi i na koji način se umjetnici mogu referirati na samu kulturu Vinkovaca odgovara *"Mislim da se naša*

generacija utječe na mijenjanje kulture, razvoj točnije. Mi dolazimo na mjesta gdje su bili ljudi koji su gledali kroz stariji sistem. Uvijek može bolje, naprednije i više, ali mislim da će se to sa smjenom generacija promijeniti. Puno nas je pokrenulo svoje poslove, ne ovisimo o nikakvim ustanovama i njihovim diktiranjem da nam netko govori što ćemo raditi. Svi baš jako promičemo grad Vinkovce, kulturu, ističemo koliko volimo biti ovdje i pozivamo sve ljude da dođu. Želim da ljudi dođu u moj studio se slikat, Matea kroz MIKO torbe promiče šokačku kulturu pa Diana sa svojim ilustracijama... Skoro svi imamo motiv Slavonije, zlatnih polja, šaljem poruku: ne dirajte nam to, ne dirajte nam ravnicu! Jako smo ponosni što smo Vinkovčani i svima to na neki način nabijamo na nos. Stanje u kulturi će se razvit, samo da se novije generacije mladih više čuju i dođu na svoje radno mjesto radi svog znanja, ne radi iskaznice." Najveću podršku ima od "malih ljudi" – svog zaručnika, prijatelja, vlasnika malih poduzeća, stručnih suradnika. Za "Više puta sam se prijavila na Salon fotografija u Vinkovcima i nijednom me nisu primili kao i na izložbu One su tu koje se organizira svake godine, ni tamo nisam dobila priliku. Jednostavno, ja sam tip umjetnika koji ne surađuje sa svima, bira s kim će raditi, ne interesira me novac, ne zanima me da radim za najpopularnijeg klijenta u Vinkovcima nego ja radim isključivo s ljudima u koje vjerujem. Ne slažem se s određenim organizacijama koje svoja natjecanja u potpunosti unaprijed dogovore, koje imaju 'prljave' veze i to mi je odbojno. Pomoć na državnoj razini sam dobila sigurno od novog kustosa Zorana Šimunovića. " Voli ljude, voli Vinkovce, stvara za njih, a ne za struku. Stella vjeruje u kvalitetniji razvoj i predstavljanje kulture, vjeruje kako nove generacije mogu stvarati čuda i pokazati puni sjaj i potencijal svoga grada.

4.6. KULTURNI PROJEKTI MLADIH VINKOVČANA

“Na mladima svijet ostaje.” Poznata rečenica kojom se daje do znanje koliko mlado stanovništvo, nove ideje i projekti, osvježavaju i davaju novu sliku nekog mjesta, grada ili države. Vinkovci, kao grad manjeg broja stanovnika i sadržaja u odnosu na druge veće gradove, daje priliku da mladi Vinkovčani željni promjena osmisle i naprave nešto novo i zanimljivo u kulturnom području.

U ovom poglavlju se razrađuju tri odabrana projekta i organizacije osmišljeni i ostvareni u gradu Vinkovcima pod vodstvom mladih (umjetničkih) naraštaja.

Walkow - centar kulture

Walkow je ugostiteljsko kultno mjesto Vinkovaca, koji je svoja vrata ponovo otvorio 2022. godine od strane mladog bračnog para - Mia i Roberto Panić, rodom iz Ivankova. "Walkow priča" temelji se na prihvaćanju, transparentnosti te promicanju kulture i umjetnosti. Ponovnim otvaranjem kafića, Vinkovcima pružaju alternativno scenska događanja, razne radionice, kvalitetne glazbe i ostalih 'old soul' popratnih stvari.

Neki od projekata održanih u Walkowu: buvljak, prodaja gramofonskih ploča, radionica izrade terarija, izložbe slika i fotografija, aktivnosti Udruga za čitanje Kolibri, humanitarne akcije, itd.

Hang Loose

Ugostiteljski objekt pod vodstvom mladog bračnog para - Ana i Matija Vukoja. Rockabilly bar se nalazi u centru grada Vinkovaca u prostorima nekadašnje poznate krojačke radnje obitelji Radman. Ispred bara se nalazi Peugeot iz 1930. godine, a pored njega mlađa VW Buba iz 1971.

Do sad su u rockabilly baru nastupali mnogi kvalitetni (uglavnom "cover/tribute") sastavi i pojedinci: *The Cat Paws*, *B And The Bops*, *LayZee Snake*, *Sing-Song-Swing*, *Re-Cover*, *The Blooz Band*, *Five Fingers Discount*, *Ivan Jimi Kovačević* i mnogi drugi.

Osim glazbe, povremenih modnih revija, foto-sessiona, promocija knjige i sličnih zbivanja, može se jednostavno doći i uživati u kolekciji predmeta izloženih na zidovima.

One su tu

Nacionalna izložba ONE SU TU predstavlja inovativni kulturno-umjetnički projekt koji se provodi od 2020. godine sa snažnim ciljem promicanja vidljivosti i raznolikosti ženskog umjetničkog stvaralaštva. Projekt je osmišljen i provodi se pod vodstvom projektnog tima, kojeg čine akademska kiparica Ana Čolaković uz suradnju vizualne umjetnice Ive Muškić.

Projekt se bavi istraživanjem i prikazivanjem suvremenih umjetnica koje svojim djelovanjem prepoznatljivo oblikuju i utječu na umjetničku scenu. Program izložbe temelji se na javnom natječaju koji je otvoren za sve umjetnice koje djeluju na području Republike Hrvatske. Projekt se financira putem donacija i jednokratnih potpora. Temeljni izvori financiranja su Grad Vinkovci, Vukovarsko-srijemska županija i Gradski muzej Vinkovci na lokalnoj razini te Zaklada Kultura Nova na nacionalnoj razini.⁵

⁵ Izvor: prema [Otvorena izložba ONE SU TU - Vukovarsko-srijemska županija \(vuszs.hr\)](https://www.vuszs.hr/)

5. KULTURA SPORTA U VINKOVCIMA

Budući da postojanje sporta seže u daleku povijest, prije Krista, može se reći kako je to pojava koja nikad nije izumrla već dapače, sve se više i dalje razvijala. Sport danas za društvo predstavlja popularnu i rasprostranjenu kulturu suvremenog društva. Nacije, gradovi i narodi se predstavljaju kroz kulturu sporta, sportaše, ali i navijače. Sport je odavno postao dio naroda, motiv s kojim se narod (u najčešćim slučajevima) ponosi i vodi. Osim zdravstvenih i tjelesnih blagodati koje sport pruža, vrlo je važno istaknuti nacionalni ili lokalni ponos, zajedništvo i snagu okupljanja naroda radi praćenja istog.

Posebnu ulogu u manjim mjestima i gradovima, baš poput grada Vinkovci, ima sportska kultura. Upravo ono čime se Vinkovci kao grad najviše ponose jest Hrvatski nogometni klub Cibalia. Iako je Cibalia Vinkovčanima broj jedan u sportskom sadržaju, Vinkovci imaju aktivne i ostale sportove: tenis, stolni tenis, biciklizam, odbojka, košarka, šah, boćanje, gimnastika, futsal, itd.

U nastavku se obrađuju odabrani sportski klubovi Vinkovaca, njihovo postojanje, utjecaj na sliku grada Vinkovaca, povijest, ali i sadašnja situacija klubova.

Najstarija sportska udruga u Hrvatskoj osnovana je 1781. godine u Požegi pod nazivom Građansko streljačko društvo. Nakon nje, slične udruge otvaraju se u Osijeku i u Zagrebu. Sportski pokret jače dinamike u Hrvatskoj započinje 70-ih godina 19. stoljeća kad su osnovane prve hrvatske sportske organizacije: Prvo Hrvatsko veslačko i ribarsko društvo u Zagrebu 1872., Prvo sklizačko društvo 1877., te Prvo hrvatsko društvo biciklista 1786. godine. Prve tragove tjelesne zdravstvene kulture u Vinkovcima nalazimo u vrijeme rimske dominacije. Gracija, otac rimskih careva Valentinijana i Valensa, koji potječu iz Cibala, bio je na glasu kao snažan čovjek.

5.1. GIMNASTIKA

Prema Iveljiću i Landeki (2007:584), vinkovačka je Gimnazija prva škola u Hrvatskoj koja je uvela tjelesni odgoj kao školski predmet. Osnivanjem Hrvatskog sokola 1905. godine počinje organizirano i sportsko bavljenje gimnastikom u Vinkovcima, a Hrvatski sokol (kasnije Sokol) je, uz Hrvatske orlove i orlice, bio jedini nositelj gimnastike u Vinkovcima između dva svjetska rata.

Nakon Domovinskog rata na sjednici održanoj 1994. godine Upravni odbor Gimnastičkog društva Vinkovci donio je odluku o pristupanju u Povijesno i športsko društvo Hrvatski sokol gdje postaje gimnastički segment Hrvatskog sokola. Izdali su, kao jedini klub u Vukovarsko-srijemskoj županiji, sportsko glasilo *Gombaonica*.

Novi uvjeti rada i financijska samostalnost omogućili su gimnastičarima da se izdvoje iz Hrvatskog sokola i 2002. godine osnuju vlastiti klub. Gimnastički klub Hrvatski sokol Vinkovci najstarije je sportsko društvo u Vinkovcima.

Suvremeni kontekst

Noviji podaci o poslovanju i kretanju *Gimnastičkog kluba Hrvatski sokol Vinkovci* dobiveni su od strane predsjednice kluba Magdalene Mijaković Alozieuwa. Radi se o podacima kluba zapisanih i objavljenih u časopisu kluba pod nazivom *Gombaonica* koji se objavljuje jednom godišnje. Za potrebe ovog rada predsjednica je poslala 20. broj *Gomabonice* u kojem su izloženi svi podaci o *Gimnastičkom klubu Hrvatski sokol Vinkovci*. 20. broj časopisa izdan je za 2023. godinu u kojoj su navedeni i planovi za 2024. godinu.

Prema časopisu *Gombaonica*, u uvodnom dijelu se čitatelju obraća autor Iveljić: „*Za što realniji prikaz stanja u protekloj godini, neophodno je napomenuti da je financijska situacija u Klubu i nadalje imala velik utjecaj na rad u gimnastici, međutim, zahvaljujući ostvarenim rezultatima i angažiranjem članova tijela na pronalaženju izvora financiranja, nije bitno utjecala na rad kluba. Najveći problem je nedostatak termina i kvalitetna opremljenost spravama u radu sa vježbačicama i vježbačima.*“ Može se zaključiti kako sportski klubovi i udruge imaju zajednički problem – izvore financiranja i kvaliteta stručnog kadra, ali i opreme. Iako u nedostatku materijalnih (svakako jako potrebnih) sredstava, Iveljić navodi snagu volje ljudi u praćenju kluba i snalaženju u pojavi problema. Osim toga, navodi i prikazuje realnu sliku problematike sporta grada Vinkovaca, a vrlo vjerojatno i problematike na nacionalnoj razini: „*Zajedničkim naporima svih trenera, kao i članova tijela, trudili smo se da Klub održi uspostavljeni sustav rada koji nam je omogućio kontinuirani rad i realizaciju većeg dijela planova i programa naših gimnastičarki i gimnastičara sukladno planovima i programima rada. Činjenica je i da zbog teške situacije u gradu u načinu financiranja sporta, neke njihove posljedice nisu zaobilazile ni nas, kao niti mogućnosti funkcioniranja.*“

Klub radi u sportskoj dvorani OŠ J. Kozarca i OŠ I. G. Kovačića četiri puta tjedno po dva sata. Klub je ove godine registrirao 33 natjecatelja, koji su bili raspoređeni u univerzalni i

obavezni program. U okviru kluba radi i gimnastička igraonica i gimnastička početnica, kroz koje prolazi oko 100 djece (od 4 - 13 godina), koja su raspoređena u više grupa, ovisno o sposobnosti i uzrastu.

Nadalje, o interesu i treninzima kluba predsjednica Magdalena Mijaković Alozieuwa kaže sljedeće: *„Interes za gimnastiku u našem gradu i okolici među djecom predškolskog i školskog uzrasta je velik. Sadašnja situacija na treningu, kada su u dvorani sve skupine, odražava sliku simpatičnog kaosa, koji nikako ne zadovoljava standarde za ozbiljnije treniranje ovog iznimno zahtjevnog sporta. Djece je previše, trenera, termina treninga, prostora, sprava i dodatne opreme premalo. Godinama vjerujemo da bi vlastiti prostor riješio sve te probleme s kojima se susrećemo svakog dana, no još uvijek smo u školskoj dvorani i pristajemo na sve, čak i oduzimanje dva sata treninga...jer naravno, školski sport i slobodne aktivnosti imaju prednost. Mislim da je već nekako dosadno i otrcano govoriti da eto, unatoč svim tim problemima, naši gimnastičari natjecatelji i dalje postižu odlične rezultate u regiji, a svake godine ih se barem 5 plasira na državno prvenstvo... jer treba otvoreno reći da ta djeca zaslužuju bolje!“. Može se reći kako su rezultati kluba skoro pa nemoguće visoko pozicionirani s obzirom na situacije koje sam klub prolazi. O rezultatima vinkovačkih sportaša u gimnastičkom smislu ponosno ističe sljedeće podatke: *„Treba istaknuti veliki uspjeh naših gimnastičara, kategorija mlađi juniori, na državnim prvenstvima. Momčadsko srebro i pojedinačna zlata Patrika Kordića, 4. mjesto Roka Maslaća! U pojedinačnoj konkurenciji naši najbolji gimnastičari bili su ove godine zbog svog rada i zalaganja, te postignutih rezultata Patrik Kordić, Roko Maslač, Luka Krmek, Ivan Podhorski, Iskra Perunski, Klara Bošnjaković, Ena Ivančić, Marta Šimunović, Ana Škripač i Vanessa Matanović.“**

5.2. BICIKLIZAM

Prema zapisniku *Moto kluba* od 1926. *Vinkovačkim koturaškim klubovima* ponuđeno je da sudjeluju kod podizanja kredita kod Gradske štedionice za gradnju zajedničkog trkališta. Prva biciklistička utrka održana je iste 1926. godine u kojoj je sudjelovalo 10 vozača, a vozila su se u tri kruga. Nakon dugo vremena, biciklizam je tek poslije Domovinskog rata ponovno aktualan u gradu.

Suvremeni kontekst

Dana 30. srpnja 2024. godine održan je intervju između Tomislava Zadre, predsjednika *Biciklističkog kluba Sokol Vinkovci* i autorice rada. Tomislav Zadro, predsjednik kluba, za potrebe ovog istraživanja daje suvremene i novije podatke kluba, od osnivanja novog kluba do ovogodišnjih zbivanja u klubu.

U intervju Zadro ističe početke rada kluba *Sokol*: „2003. godine sam se vratio iz Zagreba, budući da sam i u Zagrebu bio dosta aktivan u biciklizmu, samo sam nastavio malu tradiciju od Sirijusa. 2004. godine je pokrenut novi klub, krenuo sam od nule s još dva biciklista i evo.. tu smo već dvadeset godina.“. Smatra kako klub ima ukupno gledajući solidne rezultate te se trudi da budu što aktivniji. Na pitanje o rezultatima s natjecanja ističe sljedeće: „Za klub iz manjeg grada kao što su Vinkovci smatram da smo dosta uspješni. Skoro petnaest godina klub je davao najveće rezultate. Odradilo se desetak trka za kup Hrvatske, 4 – 5 profesionalnih karijera je izašlo iz Vinkovaca! Dapače, otišli su za Sloveniju, Italiju, itd., a to je jako velik broj za hrvatske, a kamoli za vinkovačke omjere.“ Zadro ističe problematiku u smislu novih generacija. Ističe kako djeca brzo odustanu, pretežito nakon 14. i 15. godine. Nedostaje profesionalnog kadra, za treninge se snalaze i pronalaze odgovarajuću putanju budući da je brdo za trening neophodno. Zadro za kraj ističe: „Broj veterana raste, neki su stvarno ozbiljni rekreativci, ali mora postojati jako dobra strategija, a da bi se cijela problematika općenitog sporta u Hrvatskoj popravila, korijen problema se mora rješavati. Cijela organizacija u klubu je dosta složena.“

5.3. NOGOMET

Landeka, M. (2010) Građanski športski klub Cibalia. Vinkovačke Novosti od 15.I. do 26. II. 1993. navodi kako je nogometna igra u Vinkovcima bila poznata već potkraj 19. stoljeća, ali iz zapisa Slavka Jankovića saznaje se kako se u nogomet u Vinkovcima sigurno igrao već početkom 20. stoljeća (jer je tada i on igrao). U vinkovačkoj je Gimnaziji oko 1909. godine tjelesni odgoj predavao književnik i profesor hrvatskog jezika Joza Ivakić, a kada je on premješten iz Vinkovaca, naslijedio ga je profesor povijesti Živčić koji je dopuštao igru nogometa na satovima tjelesnog odgoja. Potom dolazi rat i đачki nogometni klub nestaje.

Prvi pokušaj osnivanja nogometnog kluba datira s kraja 1914. godine. Vinkovačka *Svjetlost* (12. VII. 1914., br. 28/XII., str. 5) objavila je poziv: „Osnivanje nogometačkog kluba u Vinkovcima. Ovdašnji par mladića, ljubitelji športa, su zaključili, buduć da se u Vinkovcima

nijedan nogometački klub ne nalazi, ovakav jedan, u svrhu uzgoja tijela u život stvoriti, te se radi toga, svi koji smisla za takav šport imadu, pozivaju u ponedjeljak 13. o. mj. u privremenim društvenim prostorijama ...“. Je li klub osnovan se ne zna jer u sljedećem broju o osnivanju kluba nema vijesti, a to je ujedno bio i zadnji broj *Svjetlosti*.

Iveljić, Landeka (2010.) navodi kako se pouzdano zna da se 1919. organiziraju i osnivaju prvi nogometni klubovi:

- *ŠK Željezničar,*
- *Jadran (prestao djelovati 1922.),*
- *Građanski športski klub Cibalia,*
- *Obrtna omladina (prestao s radom 1926.),*
- *Klub gimnazijalaca Concordia,*
- *Radnički sportski klub Sloga,*
- *Športski klub Saveza privatnih namještenika.*

Većina tih klubova održala se kratko, a ostali su *Cibalia* i *Sloga*.

U Vinkovcima, osim klasičnog nogometa, postoji i futsal, tj. mali nogomet *Aurelia*, u novije vrijeme osnovan, ali i veliki ponos grada Vinkovaca.

Malonogometni klub “Aurelia Futsal” iz Vinkovaca osnovan je 24. kolovoza 2013. godine. Naziv “Aurelia” dolazi iz rimskog imena grada Vinkovaca, Colonia Aurelia Cibalae, a u prijevodu znači zlatan, odnosno zlatni. Sukladno tome, grb kluba sastoji se od šljema rimskog vojnika crne boje, oko kojeg se nalaze 2 klasa žita zlatne boje, koji simboliziraju Slavoniju. Sezone 2023., klub se plasirao u 1.HMNL. ⁶

5.3.1. Hrvatski nogometni klub - Cibalia

Godine 1919. grupa mladih entuzijasta, predvođenih Slavkom Jankovićem, osnovala je Građanski športski klub Cibalia. Cibalia se, prema zapisima Slavka Jankovića, 1920. godine spojila sa Željezničarskim športskim klubom pod imenom Željezničarski i građanski športski klub Cibalia (Iveljić, Landeka: 2010). Prva utakmica odigrana je protiv ŽŠK-a koja je završila pobjedom protiv Cibalijske 3:2 stoga se to može smatrati prvom službenom nogometnom utakmicom u Vinkovcima.

⁶ Prema: [O nama - Aurelia Futsal](#) (Posjećeno: 18.8.2024.)

Nogometni klub Cibalia je nakon 1945. ukinut, a iz novoosnovanog Fiskulturnog društva Cibalia (kasnije Dinamo), nastao je i 1949. godine i Nogometni klub Dinamo, koji je nastavio rad predratne Cibalijske (Petković, 2002). Dinamo se natjecao sve do 1967. godine u nižim nogometnim ligama, a te je godine postao član druge savezne lige. 1982. godine ulazi u prvu ligu i ostaje njezin član do sezone 2017./2018. kad je klub izbačen u 3. HNL zbog dugova i financijskih problema. 1990. klub mijenja ime, vraćen mu je naziv Cibalia. Tijekom četvrtog kola, odigran je prvi Slavonski derbi u samostalnoj Hrvatskoj, što je značilo značajno razdoblje unatoč izazovima. Prvenstvo je obnovljeno 1992. godine, a bez obzira na izazove, Cibalia je uspješno završila na devetom mjestu.

Aničić (2006) navodi kako se tijekom 1992. godine pojavio prvi transparent s imenom Ultras, koji je održavao identitet i vrijednosti ove navijačke skupine. Cibalia je u prvu ligu ušla pod tim imenom, predstavljajući najjače i najvjernije navijače. Prve godine HNL-a na tribinama bili su prisutni različiti naraštaji navijača, koji su stvorili mješavinu iskustva i entuzijazma za novim dokazivanjima.

Suvremeni kontekst

Nakon dugog niza godina. 2008. i 2010. godine, prve ozbiljnije zahvate doživio je stadion u Vinkovcima. U sezoni 2009./2010. Cibalia je ostvarila svoj najveći uspjeh. Igrači vođeni trenerom Stankom Mršićem sezonu su završili kao trećeplasirani sa samo pet bodova zaostatka za prvakom Dinamom, iako bi pobjeda u posljednjem kolu u Osijeku donijela i drugo mjesto. No, u sezoni 2017./2018. Hrvatski nogometni savez Cibalijsku prebacuje u 3. HNL radi financijskih problema i dugovanja. U idućoj sezoni Cibalia se vraća u drugi rang natjecanja završivši prva u 3. HNL – Istok u sezoni 2018./2019. Iduće četiri sezone Cibalia igra drugi rang natjecanja pod nazivom „Prva nogometna liga“, zaključno sa sezonom 2022./2023.

Cibalia, iako je vanjskim faktorima podlegla 3. HNL, u Vinkovcima, i dalje ostaje i razvija se kao simbol ponosa i zajedništva. Ono što su osnovali sportski entuzijasti davne 1919. i dalje živi u gradu, među svim generacijama. Klub je također ključan faktor u stvaranju kulturnog identiteta grada Vinkovaca, stvaranju kulture življenja i svakodnevice.

6. VINKOVAČKE KULTURNE ZANIMLJIVOSTI

U ovom poglavlju se obrađuju odabrane vinkovačke zanimljivosti, toponimi i crtice svrstane u Tablicu 5. prema abecednom redoslijedu. Zanimljivosti Vinkovaca sežu od povijesnog vremena do današnjice.

Tablica 5. Odabrane vinkovačke zanimljivosti

Autobusni prijevoz	“Uveden je 1925. godine. Iz središta grada - od Hotela Lehner ⁷ , općio je danju i noću, po usputnim ulicama, a pogotovo do željezničkog kolodvora. Cijena vožnje bila je niža nego fijakerom.”
Banska - Tyršova ulica	“Ulica prema Rokovcima - Andrijaševcima. Današnja ulica H.D. Genschera. Razvila se krajem 19. stoljeća na rubu kunjevačke šume i uz parkovno šetalište Lenije, kojeg je uredio pukovnik Emil Mollynari iza 1850. godine. U toj su ulici bile pivovara i kožara - danas Salon namještaja Naš dom, a sada su u njoj Poslovni centar Terme, Hotel Slavonija, Sokolana, vile Balling, ...”
Carevi i kraljevi u Vinkovcima	“Tri austrijska cara Josip II., Franjo I. i Franjo Josip I. i jedan srpski kralj posjetili su Vinkovce.”
Duga ulica	“Najstarija ulica u Vinkovcima, vjerojatno iz srednjovjekovnih vremena. Za vrijeme Vojne krajine bila je dio ceste Beč - Beograd. Pruža se od Trga prema zapadu Vinkovaca. U raznim periodima zvala se još i Dugački sokak, Gorenjski sokaka, Glavna ulica, Adolfa Hitlera, Crvene armije, ulica JNA sve do današnjeg naziva Duga ulica. U njoj su se, od početka ulice prema zapadu, nalazile razne knjižare i papirnice, odvjetnički uredi, šeširdžije, špeceraji, obrtnic, itd.”

⁷ Današnji Hotel Admiral

Fijakeristi	“Brojni prijevoznici fijakerom i konjskom zapregom sa stajalištima u ondašnjem centru grada, ispred parka ili ispred Hotela Lehrer i na željezničkom kolodvoru. Vozali su ondašnju gospodu, bankare, putnike namjernike i pokojeg običnog sugrađanina sve do 1985. godine.”
Gostionice	“U vrijeme starih Vinkovaca obično su bile na svim gradskim ulazima, kao i pokoja štacija⁸ za namjesnike, a uz središte grada pogotovo. Jedan je bila čak i na Prkosu jer se mislilo da će njima proći ajziban⁹. U njih su zalazila gospoda, majstori i obrtnici, a graničar¹⁰i, kao klasno niži sloj, pijuckali su kod kuće ili pred drumovima. Od 20. stoljeća i graničari ulaze u gostionice, ali su pili u svom klasnom razredu. Tada se već bila šljivovica i još pokoje uvozno, žestoko piće. Poznatije gostionice od 1881. bile su u zgradi Stare pošte, Winkowzer Militar u Gundulićevoj ulici, Kod crnog konjića u Njemačkoj ulici (na mjestu Hrvatskog doma), Kod jelena, Zlatno burence, Posljednji groš, Kavana Potočnjak, ...”
Gradski park	“Ili Veliki park u središtu grada. Za njegovo uređenje zaslužan je općinski načelnik Adolf Albrecht kada je 1868. godine zasadio stabla javora, lipe i divljeg kestena. Proširen je i u uređen u francuskom stilu za vrijeme načelnika Nikole Jankovića.”
Grb	“Idejni mu je autor Mato Medvedović, a nastao je u travnju 1921. godine u likovnoj obradi akademskog slikara Mirka Račkog.”

⁸ Svratište i bircuz

⁹ Vlak

¹⁰ Ratari

Krnjaš	“Ta se krnja ulica u starim Vinkovcima protezala sve do crkve sv. Ilije - Meraje do utoka Nevkoša u Bosuta. Početkom 18. stoljeća naseljavali su je Šokci iz nekadašnjih okolnih sela Liskovac i drugih, napuštenih po oslobođenju Turaka. Dio ove ulice zauzimaju i rodne kuće književnika Kozarac, Ivana i Josipa koje su danas kulturno nematerijalno dobro.”
Lenije	“Bivše vojničko vježbalište niz desnu obalu Bosuta na kojem je krajem 19. stoljeća svirala vojnička glazba s malom gostionicom i parkom na površini 4ha zasadio je Emil Mollinary. Danas nosi nogometna igrališta Cibalijske i Lokomotive, teniska igrališta, srednje škole i gradski bazen.”
Legenda o nastanku Vinkovaca	“Po narodnoj predaju, vrativši se u vrijeme propasti turske vlasti iz izbjeglištva, krajem 17. stoljeća, Vinkovčani su na Meraji zatekli samo izgorjele zidove tamošnje crkve i visoko šumsko raslinje. Vinova loza koja je obavila crkvu toliko se razgranala i izrasla da su iz njezinog trsa napravili stupu.”
Obrtništvo	“Od 712 obrtnika u Slavoniji 1767. godine, 67-ero ih je bilo u Vinkovcima. Prema Josipu Posneru 1881. godine Vinkovci su bili gospodarski razvijeniji od Osijeka.”
Prva bolnica	“Bile je to vojna i otvorena 8. rujna 1831. godine u dvorišnoj zgradi pukovnijskog zatvora sagrađenog 1830. godine. Imala je tri sobe, depozitorium i kuhinju i bila je opremljena najprostijim bolničkim instrumentima.”
Prva izložba Slavka Kopača	“Bila je organizirana u rujnu mjesecu 1938. godine u maloj dvorani Obrtničkog doma kada je ovaj mladi i talentirani Vinkovčanin predstavio svoje slikarstvo s 25 slika.”
Prva izdana knjiga	“Prva izdana tiskana knjiga u Vinkovcima bila je šesto izdanje Relkovićeveg Satira, a objavljena je 1875. godine u Narodnoj tiskari Nikole Plavšića.”

Prvi film	“Prvi film snimljen u Vinkovcima i okolici bio je Birtija, a snimljen je 1930. godine u režiji Jozе Ivakića. Sniman je u Nuštru, Ivankovcu, Vinkovcima i Mikanovcima.”
Prvi telefon	“Prvi telefon u Vinkovcima zazvonio je 22. travnja 1891. godine, a uz tek otvorene i željezničke pruge i postaje.”
Sopot	“Izletište i eponimi arheološki lokalitet autohtone, slavonsko-srijemske kulture pokraj Vinkovaca, u koje su tadašnji prastanovnici između 5300. - 3800. pr.Kr. stanovali u nadzemnim kućicama od pletera i blata, na uzvišenjima uz vodu lovili ribu i divljač.”
Šokački Vinkovci	“Iako su u njima, sve do 30-ih godina 20. stoljeća, vidnu ulogu imali Židovi i Nijemci kao trgovci, obrtnici i industrijalci, Mađari kao željezničari ili politički dominantni Srbi, s vremenom su sa svojim seljačko-graničarsko-domorodačkim stanovništvom sve više postojali šokačkim gradom, a pred Drugi svjetski rat, i pravom šokačkom prijestolnicom geografskog pojma Šokadije.”

Izvor: izrada autorice (prema: Grgurovac, 2012)

7. KULTURNA SADAŠNJOST VINKOVACA KROZ OBJEKTIV

Kako bi se odabrana kulturna blaga Vinkovaca jasnije prikazala u sadašnjosti, u ovom poglavlju se pomoću fotografija vinkovačke umjetnice Stelle Mešić prikazuje sadašnji kulturni prikaz odabranih kulturnih dobra grada Vinkovaca. Fotografije stvaraju presliku Vinkovaca zabilježenih u određenom povijesnom vremenu i kontekstu. Na svakoj fotografiji nalazi se model mlade ženske osobe koja predstavlja gledište Vinkovčana na odabrano kulturno dobro. Također, model u fotografijama daje doradenu ideju odabranog kadra kako bi istraživački dio ovog rada dobio jedinstvenu i autorsku karakteristiku.

Odabrana kulturna dobra u prikazanom istraživačkom dijelu su:

- Željeznički kolodvor Vinkovaca,
- Most na rijeci Bosut,
- Stadion HNK Cibalia,
- Gimnazija Vinkovaca,
- Brodska pukovnija.

Svaki kulturni motiv prikazuje se kroz dvije fotografije. Prva fotografija je predstavljena prva u povijesnom razdoblju, dok se druga referira na sadašnje stanje, doživljaj i korištenje iste.

Slika 2. Željeznički kolodvor Vinkovci (Izvor: Grgurovac, 2012.)

Slika 3. Željeznički kolodvor Vinkovci danas (Izvor: izrada autora)

Slika 4. Rijeka Bosut (Izvor: Grgurovac, 2012.)

Slika 5. Rijeka Bosut danas (Izvor: izrada autora)

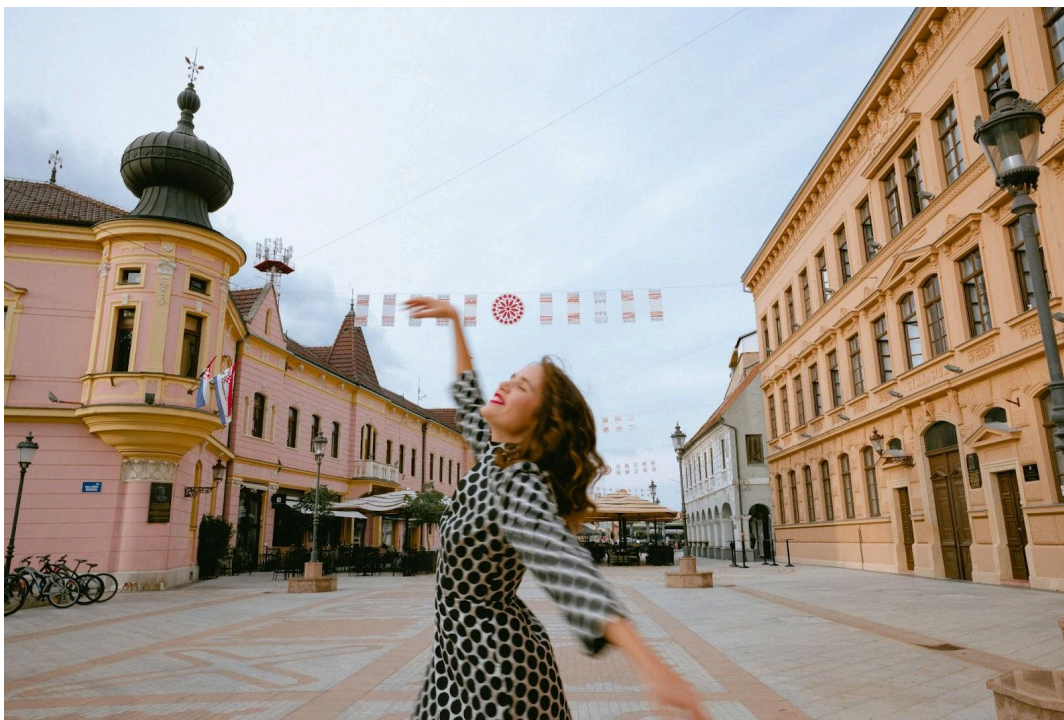
Slika 6. Prvi stadion HNK Cibaliije (Izvor: Grgurovac, 2012.)

Slika 7. Sadašnji stadion HNK Cibaliije (Izvor: izrada autora)

Slika 8. Vinkovačka gimnazija i korzo (Izvor: Grgurovac, 2012.)

Slika 9. Vinkovačka gimnazija i korzo danas (Izvor: izrada autora)

Slika 10. Brodska pukovnija (Izvor: Grgurovac, 2012.)

Slika 11. Brodska pukovnija, danas Hrvatske šume (Izvor: izrada autora)

8. ZAKLJUČAK

Kulturu grada čine narod, običaji, navike i način djelovanja te razmišljanja. Kultura se od povijesnog do modernog doba mijenjala i oblikovala. Iako se 'podredila' novijem vremenu i digitalizaciji, zadržala je svoj identitet. Grad Vinkovci, brojem stanovništva skromni (30.842), svojom povijesti i slavonskim blagom stvara kulturna dobra u raznim oblicima, kako opipljivim i materijalnim tako i onim nevidljivim, ali doživljenim. Iako se Vinkovci većinski prepoznaju po manifestaciji Vinkovačke jeseni, sa sobom nose razne kulturne navike i blaga koja su zasad poznata većinski samo lokalnim ljudima, Vinkovčanima.

Uspoređujući povijesni kontekst odabranih kulturnih dobara Vinkovaca koja su navedena u ovom radu, može se zaključiti kako Vinkovci imaju turističko kulturni potencijal uz valjane metode razvoja istog. Dakako, kako bi se uopće i dogodio razvoj u smislu turizma, potrebno je educirati lokalno (posebno mlađe) stanovništvo kako se kulturne činjenice o gradu ne bi zaustavljale na temeljnom znanju. Razvojem edukacije širi se ponos, želja i čežnja za očuvanjem dobra, za isticanjem i znanjem o pripadnosti.

Promjene u kulturi Vinkovaca u fizičkom smislu imaju i poboljšanja, ali i negativnih karakteristika. Isto tako, nematerijalna dobra je potrebno neumorno predstavljati. Iako Vinkovcima pripadaju mladi koji posežu za novim projektima, imaju nove projekte kojima se kultura razvija i financira, potrebno je upoznati ljude s onime što imaju, što je vrijedno čuvanja i dike.

U radu su određena kulturna dobra, osim u povijesnom kontekstu, potkrijepljena i u dijelu poglavlja pod nazivom Suvremeni kontekst. Suvremeni kontekst daje uvid i objašnjenje današnje funkcije, očuvanja i vrijednosti određenog dobra. Upravo prema suvremenom kontekstu, dubinskim intervjuima i izradom vlastite ideje kroz fotografiju može se zaključiti kako su Vinkovci grad očuvane kulture. Prema tome, potvrđuju se sve tri hipoteze s početka rada. Kultura (iako nedovoljno) jest jedan od glavnih segmenata koji utječu na gospodarski i društveni život Vinkovaca. Kulturna dobra u arhitektonskom smislu većinski ili skoro u cijelosti imaju drugačiju namjenu što ne umanjuje njihovu vrijednost te da je željeznički kolodvor jedno od najbitnijih kulturnih karakteristika grada.

POPIS LITERATURE

Knjige:

1. Babić, A. (2010.) *Vinkovci: Likovni umjetnici u XX. stoljeću*, Vinkovci 2010, Grad Vinkovci
2. Bilić, A. (2010.) *Vinkovci: Kulturne ustanove grada Vinkovaca*, Vinkovci 2010, Grad Vinkovci
3. Ćirić, V. (2013.) *View of Vinkovci: Grad na dlanu*, Vinkovci 2013, Grad Vinkovci
4. Grgurovac, M. (2012.) *Stari Vinkovci*, Vinkovci, Slavonska naklada Privlačica d.o.o. Vinkovci
5. Iveljić, Ž. (2022.) *Gimnastika u Hrvatskoj i svijetu 1904. – 1917.: Ostala hrvatska sokolska društva*, Ogranak matice hrvatske u Vinkovcima; Gimnastički klub 'Hrvatski sokol' Vinkovci
6. Iveljić, Ž. (2023.) *Sport Vinkovaca 1944. – 1966.*, Vinkovci, Povijesno i športsko društvo 'Hrvatski sokol' Vinkovci
7. Iveljić, Ž., Landeka, M. (2010.) *Vinkovci: Povijest vinkovačkog športa*, Vinkovci 2010, Grad Vinkovci
8. Landeka, M. (2010.) *Vinkovci: Sredstva javnog priopćavanja*, Vinkovci 2010, Grad Vinkovci
9. Marojević, T. (2023) *Vinkovački spomenici: povijest i baština*, Vinkovci, PŠD Hrvatski sokol
10. Marojević, T. (2022.) *Prilog za povijest kulture Vinkovaca od 1905. do 2015. godine*, Vinkovci, Povijesno i športsko društvo 'Hrvatski sokol' Vinkovci

Zbornik radova:

1. Marojević, T. (2010.) *Godišnjak za kulturu, umjetnost i društvena pitanja broj 27: Digitalizacija*, Vinkovci 2010, Ogranak Matice hrvatske u Vinkovcima
2. Marojević, T. (2010.) *Godišnjak za kulturu, umjetnost i društvena pitanja broj 28: Digitalizacija*, Vinkovci 2010, Ogranak Matice hrvatske u Vinkovcima
3. Marojević, T. (2010.) *Godišnjak za kulturu, umjetnost i društvena pitanja broj 31: Digitalizacija*, Vinkovci 2010, Ogranak Matice hrvatske u Vinkovcima
4. Marojević, T. (2024.) *Vinkovački kolodvor – dio identiteta i kulture*, Vinkovci

Internet:

1. Visit Vinkovci. URL: [Naslovna - Visit Vinkovci](#) [pristup: 16.8.2024.]
2. Galerija Divila. URL: [Pronađite svoje omiljene autore \(galerijadivila.hr\)](#) [pristup: 16.8.2024.]
3. Futsal Aurelia. URL: [Aurelia Futsal - Aurelia Futsal](#) [pristup: 18.8.2024.]
4. One su tu. URL: [Otvorena izložba ONE SU TU - Vukovarsko-srijemska županija \(vusz.hr\)](#) [pristup: 16.8.2024.]

POPIS ILUSTRACIJA

Popis slika:

Slika 1: Grb <i>Vinkovačkih jeseni</i>	12
Slika 2. Željeznički kolodvor Vinkovci.....	42
Slika 3. Željeznički kolodvor Vinkovci danas.....	42
Slika 4. Rijeka Bosut.....	43
Slika 5. Rijeka Bosut danas.....	43
Slika 6. Prvi stadion HNK Cibalije.....	44
Slika 7. Sadašnji stadion HNK Cibalije.....	44
Slika 8. Vinkovačka gimnazija i korzo.....	45
Slika 9. Vinkovačka gimnazija i korzo danas.....	45
Slika 10. Brodska pukovnija.....	46
Slika 11. Brodska pukovnija, danas Hrvatske šume.....	46

Popis tablica:

Tablica 1. Odabrana arhitektura grada Vinkovaca.....	7
Tablica 2. Prikaz spomen-ploča zaslužnih pojedinaca u Vinkovcima.....	21
Tablica 3. Spomen-ploče ustanova, udruga i drugih organizacija Vinkovcima.....	24
Tablica 4. Pali u Domovinskom ratu.....	27
Tablica 5. Odabrane vinkovačke zanimljivosti.....	36

PRILOG

DUBINSKI INTERVJU SA STRUČNJACIMA IZ PRAKSE

1. Kako živite kao umjetnica u Vinkovcima?
2. Mislite li da su Vinkovčani svjesni kulturne blagodati koje njihov grad ima?
3. Koliku potporu u radu imate od "malih ljudi", a koliko od državnih institucija?
4. Jesu li Vinkovci inspiracija Vašem stvaralštvu?
5. Kojom vrstom sporta se bavi Vaš klub?
6. Smatrate li da se zainteresiranost za ovu vrstu sporta povećala ili smanjila, posebno među mladima, djecom?
7. Što mislite, u kojem segmentu je ključ problema s razvojem ove vrsta sporta u Vinkovcima?